

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 20 (641)

*Gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Seime –
Visuotinis Lietuvos mokslininkų suvažiavimas
Sveikiname pasirengusius jame dalyvauti*

SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
REMIAMO
FONDAI

LMA Vrublevskių bibliotekos vadovas
dr. Sigitas Narbutas

Kviečiame registruotis ir dalyvauti Visuotiniame Lietuvos mokslininkų suvažiavime

Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS) ir Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas (LAMPSS) rengia Antrąjį visuotinį Lietuvos mokslininkų suvažiavimą strateginiams mokslo ir studijų sistemos klausimams aptarti. **Suvažiavimas vyks 2019 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Seime**, istorinėje Kovo 11-osios Akto salėje (Gedimino pr. 53, Vilnius). Suvažiavimo pradžia – 10.00 val.

Įėjimas į Seimą – pro III rūmų apsaugos punktą. Reikia turėti asmens dokumentą.

Kviečiame suvažiavimo dalyvius iš anksto registruotis internetu: https://www3.lrs.lt/pls/inter/renginiai_registracija.registruotis?p_registracijos_id=2610&p_forma=1

Registracija vyks iki gruodžio 11 d. 17 val.

Suvažiavime kviečiame dalyvauti universitetų, kolegijų, mokslo centrų ir kitų mokslinio tyrimo institucijų dėstytojus ir mokslo darbuotojus, pramonės ir kitų verslo sričių bei žiniasklaidos atstovus, besidominčius mokslo raida.

Suvažiavime numatoma aptarti šias temas:

- 1) Lietuvos mokslininkų potencialo išsaugojimas ir sutelkimas, kuriant ir įgyvendinant valstybės strategiją. Jaunųjų mokslininkų potencialo ugdymas. Mokslininkų veiklos prestižo atkūrimas visuomenėje;
- 2) mokslinių tyrimų tęstinumas mokslo ir studijų institucijų tinklo optimizavimo bei kitų reformų kontekste;
- 3) mokslininkų bei mokslo ir studijų institucijų veiklos vertinimo sistemos ir ją reglamentuojančių teisės aktų tobulinimas;
- 4) mokslo finansavimo ir mokslininkų darbo užmokesčio sistemos tobulinimas;
- 5) mokslo draugijų, mokslininkų ir dės-

tytojų profesinių sąjungų ir kitų asociacijų telkimas į bendrą sambūrį. Mokslininkų savivaldos atkūrimas;

6) pasaulio lietuvių mokslininkų potencialo panaudojimas valstybės ūkiui stiprinti ir kultūrai plėtoti;

7) visuomenės informavimo apie mokslo ir studijų institucijas bei mokslininkus sistemos atkūrimas. Mokslo populiarinimas ir visuomenės įtraukimas į mokslinių tyrimų programų kūrimą.

Renginio globėjas – Laikinosios Lietuvos Respublikos Seimo ir akademines bendruomenės bendradarbiavimo grupės pirmininkas Seimo narys **Lauras Stacevičius**.

Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas *prof. dr. Jonas Jasaitis*

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo pirmininkas *prof. dr. Sigitas Vaitkevičius*

RUOŠIANTIS VISUOTINIAM LIETUVOS MOKSLININKŲ SUVAŽIAVIMUI

Mokslo ir studijų įstatymo nuostatos Konstitucinio Teismo požiūriu

Vitalija Skėruvienė

Ar politikai laikėsi 2007 metų politinių partijų susitarimo dėl aukštojo mokslo reformos? Kaip Konstitucinis Teismas aiškina autonomijos sampratą? Kas atsakingas už tai, kad 2009 m. priimto Mokslo ir studijų įstatymo 36 nuostatos prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai? Ar 2016 m. priimtame Mokslo ir studijų įstatyme liko antikonstitucinių nuostatų? Ar Mokslo ir studijų įstatyme yra nustatyta valdymo organų atskaitomybė ir atsakomybė visuomenei, steigėjams ir juridinio asmens dalyviams? Kokia yra numatyta Seimo narių

atsakomybė, teikiant ir priimant įstatymus, prieštaraujančius Konstitucijai?

Mokslo ir studijų sistemos pertvarka, priėmus antikonstitucinį 2009 m. Mokslo ir studijų įstatymą, žlugo net neprasidėjusi: kai šalyje buvo susidariusi sudėtinga ekonominė situacija, Lietuvos Respublikos Vyriausybė skundėsi, kad katastrofiškai trūksta pinigų „Sodrai“, sveikatos apsaugai, pradėtoms kitoms reformoms, moksliniams tyrimams, ilgalaikiai aukštųjų mokyklų dėstytojų atlyginimų didinimo programai vykdyti. Esant tokiai situacijai, Vyriausybė visgi rado pinigų dosniai remti privatų verslą (nevalstybines aukštąsias mokyklas)

ir apribojo aukštųjų mokyklų autonomiją;

2007 m. birželio 14 d. Lietuvos parlamentinės politinės partijos pasirašė susitarimą dėl mokslo ir studijų sistemos pertvarkos principų. Šio susitarimo esminės nuostatos: „Kad būtų užtikrintas tinkamas aukštojo mokslo prieinamumas, vykdomos geros kokybės studijos, kad moksliniai tyrimai atitiktų visuomenės ir ūkio reikmes, kad Lietuvos aukštosios mokyklos galėtų konkuruoti su geriausiomis Europos ir pasaulio aukštosiomis mokyklomis ir kad mokslo ir studijų sistema veiktų efektyviai, būtina nedelsiant atlikti ryžtingą mokslo ir studijų

■ Nukelta į 2 p.

ŠIAME NUMERYJE

Visuotinis Lietuvos mokslininkų suvažiavimas. Ar susirinksime po 30-ties metų pertraukos? ● 1 p.

Pastarųjų dviejų dešimtmečių reformos ir antireformos ● 1–2 p.

Lietuvos Respublikos Seimo, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai ● 3–5 p.

Klaipėdos universiteto mokslininkai tiria klimato kaitos mastą ● 4–5 p.

Technikos universiteto mokslininkų išradimai pasitarnaus medikams ● 6–7 p.

Kokias agrarinio sektoriaus ir socialines problemas sprendžia pasaulio milžinas Kinija? ● 7–8 p.

Nauja knyga apie tikrą ir tariamą laimę ● 9 p.

Mokslo ir kultūros renginiai ● 10 p.

Alumnų draugija – uždarytame universitete ● 11 p.

Laisvalaikiui – ne itin poetiški pastebėjimai ● 12 p.

Mokslo ir studijų įstatymo nuostatos Konstitucinio Teismo požiūriu

■ Atkelta iš 1 p.

sistemos pertvarką. Mokslo ir studijų sistema turi būti pertvarkoma vadovaujantis išteklių koncentravimo bei efektyvaus naudojimo, autonomijos, atsakomybės ir atskaitomybės, valstybės reguliavimo racionalumo bei veiksmingumo, laisvos konkurencijos, asmeninio suinteresuotumo, mokslo ir studijų tinklo gerinimo principais.“

Buvo sutarta, kad mokslo ir studijų finansavimui skiriama valstybės biudžeto ir kitų finansavimo šaltinių lėšų dalis būtų nuosekliai didinama, iki 2012 m. pasiekiant ES vidurkį. Šiems principams įgyvendinti reikėjo naujo Mokslo ir studijų įstatymo projekto. 2008 m. kovo 18 d. Seime buvo įregistruoti du Mokslo ir studijų įstatymo projektai: **Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) bei A. Kubiliaus ir G. Steponavičiaus, tačiau jie nebuvo svarstomi. Po naujų Seimo rinkimų, 2008 m. gruodžio mėn., G. Steponavičius, tapęs švietimo ir mokslo ministru, pateikė Seimui svarstyti iš esmės pakeistą įstatymo projektą. Šis įstatymo projektas sulaukė visuomenės pasipriešinimo, daugiau kaip 1000 pasiūlymų buvo pateikta Seime dėl šio projekto nuostatų keitimo. Esminiai pasiūlymai – keisti antikonstitucines įstatymo nuostatas.** Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitete dėl Mokslo ir studijų įstatymo projekto svarstymai vyko nuo 2009 m. sausio 6 d. iki balandžio vidurio, tačiau į pasiūlymus keisti antikonstitucines nuostatas konservatoriai ir liberalai nereagavo. Mokslo ir studijų įstatymas buvo priimtas 2009 m. balandžio 30 d.

Seimo nariai, krepindamiesi į Konstitucinį Teismą 2009 m. gruodį, atkreipė dėmesį, kad Konstitucinio Teismo išdėstyta aukštojo mokslo doktrina turi didelę reikšmę ir įstatymų leidėjams, ir aukštosios mokykloms, ir visai švietimo sferai. Ši Konstitucinio Teismo sprendimais išaiškinta doktrina, **išplaukianti iš visų ankstesniųjų Konstitucinio Teismo nutarimų**, savo teisiniu turiniu yra imperatyvi visiems teisės subjektams. Nors šie sprendimai nenagrinėja 2009 m. balandžio 30 d. Mokslo ir studijų įstatymo atskirų straipsnių atitiktis Lietuvos Respublikos Konstitucijai, tačiau išaiškintoji konstitucinė aukštojo mokslo doktrina aukštųjų mokyklų autonomijos ir aukštojo mokslo finansavimo aspektais pripažįsta dabar galiojantį Mokslo ir studijų įstatyme nustatytą aukštojo mokslo autonomijos ir finansavimo reguliavimą ir pagal tai vykdomą aukštojo mokslo reformą antikonstituciniais.

Konstitucinis Teismas 2011 m. paskelbė, kad Mokslo ir studijų įstatymo nuostatos dėl aukštųjų mokyklų valdymo ir studijų finansavimo prieštarauja Konstitucijai. Šis teismas jau ne pirmą kartą pasisakė dėl aukštojo mokslo dalykų. Konstitucinio Teismo 2011 m. nutarimas iš dalies detaliau išaiškina ankstesnius savo išaiškinimus dėl privačių mokyklų finansavimo ir aukštųjų mokyklų valdymo. Kaip teigia Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas profesorius akademikas Vytautas Nekrošius, „švietimo ir mokslo ministro Gintaro Steponavičiaus sumanyta aukštojo mokslo reforma baigėsi nepasidėjusi“.

2012 m. balandžio 24 d. Mokslo ir studijų įstatymas buvo pakeistas. Pakeista aukštosios mokyklos tarybos sudarymo tvarka, tačiau neatskirtos kontrolės ir priežiūros funkcijos bei aukštosios mokyklos valdymo

funkcijos. Pasak buvusios Konstitucinio Teismo teisėjos T. Birmontienės, „projekto 26 ir 27 straipsniuose įtvirtintas teisinis reguliavimas, susijęs su aukštosios mokyklos tarybos statusu, kelia pagrįstą abejonių dėl jo suderinamumo su Konstitucija, *inter alia* 40 straipsnio 3 dalimi, konstituciniu teisinės valstybės principu. Įstatymo projekte palikus teisinį reguliavimą, pagal kurį aukštosios mokyklos valdymo funkcijas atlieka aukštosios mokyklos taryba, būtų tikslinga keisti jos sudarymo tvarką, nustatant pakankamą tarybos narių, atstovaujančių akademinėi bendruomenei, skaičių, t. y. taip, kad ji galėtų ne tik formaliai būti vadinama akademinės bendruomenės savivaldos institucija, bet ir realiai jai atstovautų“.

2012–2016 m. Vyriausybės programoje buvo numatyta: panaikinti antikonstitucines Mokslo ir studijų įstatymo nuostatas, naikinti krepšelio sistemą, didinti pedagogų ir mokslininkų algas, eiti nemokamo aukštojo mokslo link, tačiau programa mokslo ir studijų srityje nebuvo vykdoma. Po 3 metų svarstymo, Mokslo ir studijų įstatymas priimtas 2016 m. birželio mėn., tačiau įstatymo 27 ir 28 straipsniuose valdymo organams priskiriamos funkcijos liko nepakeistos. Aukštosios mokyklos senatas (akademinė taryba) lieka tik kaip aukštosios mokyklos akademinį reikalą valdymo organas ir neturi lemiamos įtakos, priimant svarbiausius sprendimus, susijusius su aukštąja mokykla.

Autonomijos samprata Mokslo ir studijų įstatyme

Nuo 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja Mokslo ir studijų įstatymo redakcija. Šio įstatymo 8 str. 1 dalyje nustatyta aukštųjų mokyklų autonomija ir atskaitomybė: „Aukštoji mokykla turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinė laisve. Lietuvos Respublikos Konstitucijos, šio ir kitų įstatymų nustatyta tvarka aukštosios mokyklos autonomija derinama su atskaitomybe visuomenei, steigėjams ir juridinio asmens dalyviams.“

Autonomijos samprata Konstitucinio Teismo nutarimuose

Aukštosios mokyklos autonomijos principas turi būti derinamas su atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei principu, kitomis konstitucinėmis vertybėmis, aukštųjų mokyklų pareiga laikytis Konstitucijos ir įstatymų, aukštųjų mokyklų ir visuomenės interesų sąveika ir jų derinimu. (Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutarimas, 2009 m. spalio 28 d. sprendimas). Autonomijos aukštosios mokykloms suteikimas neatleidžia valstybės nuo konstitucinės priedermės užtikrinti aukštojo mokslo sistemos veiksmingumą. Todėl aukštųjų mokyklų autonomija nereiškia, kad jų veikla negali būti valstybės reguliuojama; priešingai, dėl to, kad yra susijusi su *inter alia* konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu, taip pat valstybės biudžeto lėšų naudojimu, ši veikla turi būti reguliuojama ir prižiūrima; tai išplaukia ir iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies nuostatos, kad valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą. Tačiau valstybės teisė reguliuoti išorinius aukštųjų mokyklų santykius neturi apriboti aukštosios mokyklos mokslinės ir pedagoginės veiklos laisvės (Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 20 d. nutarimas).

Siekiant, kad valstybė galėtų įgyvendinti savo priedermę prižiūreti mokymo įstaigų veiklą, taip pat kad būtų užtikrintas aukštųjų mokyklų autonomijos principo suderinamumas su atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei principu, garantuota studijų kokybė ir mokslinių tyrimų plėtra, aukštosios mokyklos valdymo struktūroje paprastai turi būti numatyta tokia institucija, kuri vykdytų kontrolės ir priežiūros funkcijas ir kurios paskirtis – užtikrinti aukštosios mokyklos atsakomybę ir atskaitomybę visuomenei, tačiau kuri nebūtų tiesiogiai susijusi su akademinės laisvės principo įgyvendinimu; tokia institucija galėtų būti sudaroma ne tik iš aukštosios mokyklos akademinės bendruomenės narių – į ją galėtų būti skiriami *inter alia* ir valstybės vykdomosios valdžios institucijų atstovai (Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 28 d. sprendimas, 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas pripažino, kad Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (2009 m. balandžio 30 d. redakcija; Žin., 2009, Nr. 54-2140, 61, 101) 21 straipsnio 1 dalis tiek, kiek įstatymų leidėjui pasirinkus tokį valstybinės aukštosios mokyklos valdymo struktūros modelį, pagal kurį senatas (akademinė taryba) yra tiesiogiai akademinėi bendruomenei atstovaujantis ir vienintelis jos savivaldą įgyvendinantis kolegialus valdymo organas, joje nustatyta, kad valstybinės aukštosios mokyklos senatas (akademinė taryba) yra tik akademinį reikalų valdymo organas, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui (Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Negali būti nustatytas tokis teisinis reguliavimas, kad institucija, kuri vykdo kontrolės ir priežiūros funkcijas ir kurios paskirtis – užtikrinti aukštosios mokyklos atsakomybę ir atskaitomybę visuomenei, be kontrolės ir priežiūros funkcijų, vykdytų ir aukštosios mokyklos valdymo funkcijas, kurios yra priskirtos paprastai iš aukštosios mokyklos akademinės bendruomenės narių sudaromoms aukštųjų mokyklų valdymo institucijoms, įgyvendinančioms aukštosios mokyklos savivaldos funkcijas (Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta aukštųjų mokyklų autonomija yra nederinama toks teisinis reguliavimas, pagal

kurį senato (akademinės tarybos) kompetencija apribojama tik akademiniais reikalais ir kai jis nedalyvauja arba dalyvauja tik su patarimojo balso teise priimant valstybinės aukštosios mokyklos strateginius ir kitus svarbiausius valdymo sprendimus, *inter alia* svarbiausius sprendimus dėl finansinių lėšų ir kito turto panaudojimo aukštosios mokyklos misijai įgyvendinti (Konstitucinio Teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Dėl privačių mokyklų finansavimo

Pagal Konstitucinį Teismą, darytina išvada, kad pareiškėjo nurodytos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimo motyvuojamosios dalies III skyriaus 6.1, 6.2 ir 7 punktų nuostatos *inter alia* reiškia, kad valstybinėms aukštosios mokykloms turi būti skiriamos valstybės biudžeto lėšos, *inter alia* lėšos, kurių reikia, kad tiems valstybinėse aukštosiose mokyklose besimokantiems piliečiams, kurie yra rengiami tenkinant valstybės nustatytą atitinkamų sričių (krypčių) specialistų poreikį ir kurių mokymasis atitinka įstatymo nustatytus gero mokymosi kriterijus, būtų garantuotas nemokamas aukštasis mokslas.

Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidas valstybė, pagal Konstituciją, privalo prisiimti esant šioms trimis sąlygoms: 1) besimokantysis yra Lietuvos Respublikos pilietis; 2) jis mokosi valstybinėje aukštojoje mokykloje; 3) jis mokosi gerai, t. y. jo mokymasis atitinka nustatytus gero mokymosi kriterijus.

Pagal Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalį, valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštojo mokslo išlaidos negali būti jokia forma užkrautos šiems asmenims. Valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių aukštąjį mokslą finansuoja valstybė. Pagal Konstituciją, valstybė turi pareigą nustatyti valstybės lėšų, kuriomis finansuojamas valstybinėse aukštosiose mokyklose gerai besimokančių piliečių mokslas, skyrimo principus ir tvarką, taip pat tai, kaip turi būti kontroliuojamas jų panaudojimo teisėtumas (Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 18 d. sprendimas). *Autorė yra Kauno kolegijos lektorė, Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo (LAMPSS) pirmininko pavaduotoja*

AKTUALIJOS

Lietuvos mokslininkų sąjunga dalyvaus darbo grupėje, skatinančioje alternatyviosios veiklos kaime plėtrą

Žemės ūkio ministras Andrius Palionis sudarė tarpinstitucinę darbo grupę, kurios tikslas – inicijuoti teisės aktų rengimą ar keitimą, siekiant sudaryti sąlygas smulkiesiems šeimos ūkiams bei smulkiajam ir vidutiniam verslui kurtis ir plėstis regionuose. Ministras bus ir šios grupės darbo grupės pirmininkas.

Darbo grupės nariai yra Žemės ūkio

ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo, Vidaus reikalų, Ekonomikos ir inovacijų ministerijų, Žemės ūkio rūmų, Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos mokslininkų sąjungos, Pasaulio lietuvių bendruomenės asociacijos atstovai. *Žemės ūkio ministerijos lapkričio 15 d. pranešimas*

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Visuotinis suvažiavimas skatina susitelkti

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Apibūdindami Lietuvos dabartinės visuomenės išprusimą, jos domėjimąsi savosios valstybės kultūros istorija ir mokslo raida, dažnokai esame priversti konstatuoti, kad eilinių, net gana išsilavinusių piliečių žinios apie tai, kas vyksta mokslo pasaulyje, yra nepateisinamai menkos. Net universitetų baigiamųjų kursų studentai, paklausti apie Lietuvoje dirbusius arba dirbančius mokslininkus, jų atradimus ir indėlį į pasaulio mokslą, pirmiausia labai nustemba ir atvirai pripažįsta neprisimenantys, kad kas nors jiems būtų tokius klausimus uždavęs. Perskaitę anaipol neilgą klausimų sąrašą, ima priekaištauti, kad reikėjo apie tokią apklausą išpėti gerokai anksčiau, klausimyną pateikti bent prieš kelias dienas. Girdi, būtume „paguglinę“, pavartę „vikipedijas“ ar kitus internetinius šaltinius.

Išgirdę, kad šį kartą domimasi jų bendroju išprusimu ir apsiskaitymu, respondentai neretai puola įrodinėti, kad dabar – kiti laikai, todėl esą ir nebūtina domėtis tuo, kas nesuję su specialybe. Pokalbiui pakrypus apie tai, kas dabar liudija apie šiuolaikinio inteligento kultūrą, jo interesų ratą, prasideda gana banali diskusija apie tai, ką verta žinoti ir kuo verta (neverta) domėtis. Tada ir paaiškėja, kad neretas negali įvardinti nė vieno mokslininko, juo labiau dirbusio ar dirbančio Lietuvoje, net ir susijusio su pasirinkta studijų kryptimi. Pagaliau nuskamba ir teiginiai, liudijantys apie labai žemą savivertės lygį, apie beveik absoliutų nežinojimą, ką yra sukūrusi Lietuvos akademinė bendruomenė. Ir jau visiškai neįvairi tylą įsivyroja auditorijoje, ėmus kalbėti apie kitas, su specialybe nesusijusias mokslo sritis. Pasigirsta ir tokios, neva ironiškos, pastabos:

– Ar norite pasakyti, kad Lietuvoje yra aukštos kvalifikacijos matematikų (chemikų, biologų, istorikų ir kt.)?

– Ką tokia maža tauta galėjo (gali) duoti mokslo raidai? Va, kokia nors Vokietija, Prancūzija, JAV – kas kita.

O kokios mintys apninka išgirdus žinomo profesoriaus postringavimus, kad „apskūrusi Lietuva neturi ko duoti postmoderniam pasauliui“? Ar reikia stebėtis, kai koks nors dar nesutūpėjęs doktorantas ima klykti savo bendram žiamams maždaug taip:

– Visi, kas tik galite, varykite iš tos Lietuvos!!!

Tokiais atvejais išryškėja, kad saviniekos tendencijos jau tampa pavojingos valstybės raidai. Atgimimo metais greitai išpopuliarėjęs dainininkas primindavo:

Mes patys save žeminom,

mes patys save niekinom.

Mes pasidarėm niekieno...

Bet, laimei, neretai prasideda ir išsamesnė diskusija, nes paaiškėja, kad Lietuva turėjo ir turi talentingų tyrėjų, kurių darbai peržengia valstybės sienas ar net pralenkia savo laikmetį. Vienas kitas vis dėlto prisimena bent keletą žymių mokslininkų, kilusių iš Lietuvos. Minimos ir jiems dėsčiusių profesorių pavardės, tiesa, su nemaža abejone, ar juos galima laikyti žymiais. Dar blogiau orientuojamasi, paprašius apibūdinti jų tyrimo metodus, ypač jei jie – iš kitų mokslo sričių. Imama priekaištauti, kad trūksta literatūros, kad tokios temos, kaip mokslininko kasdienybė ir jo idealai, mokslinių ryšių tinklai ir tarpdisciplininiai saitai, labai retai minimos.

Dabar svarbiausias visų mūsų uždavinys – sukviesti akademinę bendruomenę, kurios gana didelė dalis yra tapusi apatiška, niekuo nebetikinti ir nepasitikinti nei savimi, nei

kitais. Privalau pabrėžti, kad Visuotinis Lietuvos mokslininkų suvažiavimas nėra nei Mokslininkų sąjungos, nei bet kurios kitos atskiros organizacijos reikalas. Visuotinis Lietuvos mokslininkų suvažiavimas rengiamas po 30 metų pertraukos. Pirmajame suvažiavime (1989 m. spalio 7 d.) į tuometinius Profsąjungų rūmus susirinko per tūkstantį dalyvių iš visų mokslo ir studijų institucijų. Buvo susitarta, kad kuriame savarankišką akademinę bendruomenę, kuri dirbs atkuriamos valstybės labui, savo tautai ir nepriklausys nuo jokių išorės jėgų ar užgaidų.

Patys žinote, kad taip neįvyko. Daug kas buvo padaryta visai nebloggerai, bet tikrai ne viskas pavyko. O po kelerių metų atsigavusi nomenklatura atsiėmė savo pozicijas ir mokslininkus nustūmė į valstybės užribį. Tačiau mes patys visa tai jai leidome. Kažkas iš mūsų pateko į valdžią ir užmiršo kolegų rūpesčius, kažkas užsidarė savo katedrose ir laboratorijose. Praradome vos ne pusę kvalifikuotų ir gebančių našiai dirbti žmonių išteklių.

Pamažu į mūsų akademinę bendruomenę sugrįžo BAI-MĖ, nusivylimas ir apatija. Todėl dabar net eilinis klerkas, juo labiau, jei jis – premjero patarėjas, gali sau leisti tyčiotis iš mokslininkų ir reikalauti, kad besąlygiškai pritaratume valdžios, kuri savo veiklą planuoja tik ketverių metų trukmės kadencijomis, siūlomoms reformoms. Ne vienas biurokratijos atstovas jau yra gerai įvaldęs manipuliacijų taktiką: iš pradžių padalinti kelis pažadus (dvigubai mažesnius, negu reikalauja protestuojantys), po to viską perduoti žemesnės grandies klerkams, kad tie padarytų kosmetines pataisas, o tada perduoti Seimui ir palaukti, iš anksto žinant jo reakciją.

Atėjo laikas suprasti, kad nuo epizodinių akcijų būtina pereiti prie nepertraukiamo dialogo. Nei tuščių diplomų teikimais (neretai net tyčiojantis iš savęs ar net valstybės simbolių), nei gedulo juostų kabinimais ant universiteto langų nepasieksime esminių permainų. Visuotinis mokslininkų suvažiavimas gali sukurti jungtinę struktūrą, kuri privers keisti požiūrį į mokslo reikšmę valstybei ir mokslininkų vietą joje. Pirmiausia turime pasakyti „kadencinės“ valdžios struktūroms, kad reikalaujame esminių permainų:

1) pastoviai didinti BVP dalį, skiriamą mokslui ir studijoms;

2) išskirti prioritetines kryptis, kuriose jau seniai susikaupė nepanaudotos galimybės, leidžiančios padidinti biudžeto įplaukas;

3) tik tariantis su mokslininkais planuoti universitetų tinklo ar jų materialinės bazės pertvarkymą. Dabartinės antireformos nė iš tolo neatliepia šiems reikalavimams. Neretai jos lemia tik lėšų švaistymą abejotinos vertės jungimams, kurie atveria kelią viešai neskelbiamoms užmačioms – perimti uždaromų universitetų pastatus arba kitiems verslams patogias teritorijas. Jokia paslaptis, kodėl buvo uždarytas Lietuvos edukologijos universitetas, kodėl, pritaikius finansinę „bado dietą“ ir panaudojus net menkai maskuojamo melo technologijas, faktiškai jau numarintas Šiaulių universitetas, kodėl panašiai buvo užpultas Klaipėdos universitetas, neva siekiant jį įgrūsti į vieno (technologinio) profilio marškinius. Jei tik atsirastų valios, labai nesunkiai būtų galima išsiaiškinti, kam pusvelčiui atiteko „atlaisvinti“ jų pastatai prestižinėse Vilniaus ir Kauno vietose. Tokia pačia logika dabar „optimizuojami“ mokslo institutai, išvaromi iš pastatų, kuriuose buvo įkurti ir kuriuos stropiai prižiūrėjo;

4) peržiūrėti ir parengti racionalią mokslinės veiklos vertinimo kriterijų sistemą, kuri šiuo metu remiasi vienu rodikliu – kiek straipsnių paskelbta „prestižiniuose“ žurnaluose (nutylint, kiek už tai užmokama), nors šių straipsnių neskaito nei Lietuvos verslininkai, nei kitų sričių specialistai;

5) nutraukti visus veiksmus, didinančius emigraciją ir regionų atskirtį, iš Lietuvos ujančius tiek mokslininkus, tiek kitus specialistus. Nėra svarbesnio uždavinio už valstybės žmogiškųjų išteklių išsaugojimą, nes jokia karinė struktūra neapgins ištuštėjusios valstybės.

Lietuviškoje visuomenėje (tiek tėvynėje, tiek išeivijoje) mūsų susiskaidymas yra tapęs neatskiriamu brožu. Teko gerokai nustepti sužinojus, kad XX a. pabaigoje JAV latvių bendruomenė buvo įkūrusi keturias jai atstovaujančias visuomenines organizacijas, estams užteko vienos, o štai lietuviai jų turėjo net 36. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Romas Baronas – Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas. Seimas, atsižvelgdamas į švietimo, mokslo ir sporto ministro Algirdo Monkevičiaus teikimą, patvirtino Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto Informatikos instituto profesorių Romą Baroną Lietuvos mokslo tarybos pirmininku. R. Baronas patvirtintas likusiam tarybos pirmininko kadencijos laikotarpiui – iki 2023 m. birželio 30 d.

Ratifikuotas susitarimas dėl valstybių sienos priežiūros. Seimas ratifikavo Lietuvos ir Latvijos vyriausybių susitarimą dėl valstybės sienos priežiūros ir sienos įgaliotinių veiklos. Susitarimas pasirašytas 2019 m. liepos 18 d. Helsinkyje. Susitarime reglamentuota bendra Lietuvos ir Latvijos valstybės sienos priežiūra ir pasienio pareigūnų veikla. Susitarimas nustato valstybės sienos, valstybės sienos ženklų ir pasienio juostos priežiūros, valstybės sienos inventorizacijos, valstybės sienos, valstybės sienos ženklų ir pasienio juostos bendros apžiūros tvarką.

Per šešis mėnesius nuo susitarimo įsigaliojimo bus sudaryta Bendroji komisija, atsakinga už valstybės sienos priežiūrą vietovėje, valstybės sienos inventorizacijos organizavimą, klausimų, susijusių su valstybės sienos padėtimi, ženklinimu vietovėje ir jos priežiūra, koordinavimą. „Nors nuo Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos valstybės sienos žemėlapių ir valstybės sienos aprašo patvirtinimo praėjo daugiau nei 18 metų, per šį laikotarpį buvo atliekami tik būtini Lietuvos Respublikos ir Latvijos Respublikos valstybės sienos geodezijos ir kartografijos darbai (nėra atlikta inventorizacija, neatnaujinti sienos ženklai ir t. t.)“, – teigiama dokumento aiškinamajame rašte.

Šiuo metu galioja 1931 m. sausio 25 d. Lietuvos ir Latvijos susitarimas sienos žymėms ir sienos zonių palaikyti ir 2002 m. kovo 1 d. Lietuvos ir Latvijos vyriausybių susitarimas dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos. Šie susitarimai yra neaktualūs, nepritaikyti šalių narystei Šengeno erdvėje, todėl jie nustos galioti, kai įsigalios ratifikuojamas susitarimas.

Lietuva nėra vienintelė, kuri siekia bankų solidarumo su visuomene. Valdančiąją koaliciją sudarančių frakcijų atstovai kreipėsi dėl „bankų mokesčio“ įstatymų paketo ekspertinio vertinimo atlikimo. Toks sprendimas buvo priimtas vien tam, kad ekspertinis vertinimas būtų atliktas kaip įmanoma greičiau, o bankai ir visuomenė būtų užtikrinti įstatymo projektu.

Seimo narys R. Karbauskis pabrėžia, kad Lietuva nėra vienintelė, kuri šiuo metu svarsto apmokestinti bankus. Bankininkystės sektoriaus socialinio jautrumo ir visuomenės poreikių sinergijos siekia ir kitos valstybės. „Šiuo metu Švedijoje svarstomas bankų mokestis, panašus į tą, kurį norime įvesti Lietuvoje. Ir Švedija neslepia, kad būtent joje veikiančių bankų pelno dalis, virtusi mokesčiu valstybei, bus panaudota šalies gynybai. Bankų mokestis leis Švedijos krašto apsaugai skirti ne 1 proc. nuo BVP, kaip yra dabar, o 1,5 procento. Tokiam pokyčiui Švedijai reikia beveik 500 milijonų eurų ir visa ši suma bus padengta įplaukomis iš bankų mokesčių. Švedijoje bankų apmokestinimas suprantamas kaip finansų sektoriuje veikiančio verslo solidarumas su švedų tauta ir bankų indėlis šio krašto saugumo užtikrinimui. **Ten bankai negrasina, kad mokesčių perkels ant šeimų, paėmusių būsto paskolas, pečių.** O kodėl mes Lietuvoje turėtume gėdytis vieną kartą garsiai pasakyti, kad klestintys stambūs prekybos centrai ir Lietuvoje veikiančios bankai (dažnai save kildinantys iš tos pačios Švedijos) turi solidarizuotis su visuomene“, – klausia Seimo narys.

Dėl nemokamų bakalauro studijų įteisinimo. Bendru koalicijos partnerių sutarimu, atsižvelgiant į koalicijos sutartį, imamasi įgyvendinti nemokamo bakalauro studijų idėją. Aukštasis mokslas būtų pasiekiamas jaunimui iš nepasiturinčių šeimų, kad mokesčių už mokslą netaptų kliūtimi jam siekti. Lapkričio 12 d. Seime įregistruota įstatymo pataisa, kuria siekiama jau nuo 2020 m. įteisinti nemokamas bakalauro studijas. Seimo narys Gediminas Kirkilas teigia, kad nauda bus didelė, nes taip bus užtikrintas platesnis aukštojo mokslo prieinamumas ir mažinama socialinė atskirtis.

„Nemokamos bakalauro studijos atvertų platesnes galimybes jaunimui iš nepasiturinčių šeimų. Be to, šia įstatymo pataisa siekiame pertvarkyti priėmimo į aukštąsias mokyklas sistemą, atsakyti išimtinai akademinėms kriterijoms, įvertinti

Kur buvo ežerai, dabar – pievos

Gabrielė Ruočkutė

Kol kiti Klaipėdos universiteto Jūros tyrimų instituto mokslininkai plūšo Svalbardo Arktyje, tirdami, kaip tirpstantys ledynai keičia Arkties aplinką ir vandens dugno buveines, jaunesnysis mokslo darbuotojas Julius Morkūnas dirbo su mokslininkais iš Vokietijos, gaudė ledines antis ir joms implantavo radijo siūstuvus. Dabar jis su šypsena prisimena gyvenimo Rusijos Arktyje kasdienybę, apie kurią išgirdus, daugumai iš mūsų gal ir oda pašiuropū. Nors J. Morkūnas Arktyje – jau ne naujokas, nes panašiuose tyrimuose dalyvavo ir anksčiau, šiemet amžinojo išalo žemė ekspedicijos dalyvius pasitiko ypač nesvetingai – be saulės ir su vos 5–6 °C temperatūra birželio mėnesį. Vasarą vykusios ekspedicijos metu teko ir šildyti rūbus megmaišyje, ir kasti sniegą nuo palapinės.

Vasaros atostogos su +5 °C

Ekspedicija, į kurią Klaipėdos universiteto mokslininkas išvyko su kolegu iš Vokietijos projektu, buvo skirta ledinių ir kitų jūros ančių, žiemojančių Baltijos jūroje, išsaugojimui. Vokietijos ir Rusijos mokslininkai šilčiau metų laikotarpiu šias nykstančias ančių rūšis tiria jau kelis sezonus iš eilės. Jie stebi, kiek išsiriti jauniklių, kaip jos maitinasi.

Šiais metais tarp į ekspediciją keliavusių dešimties tyrėjų Julius Morkūnas buvo vienintelis lietuvis. Jis jau dalyvavo panašiuose tyrimuose, talkindamas vokiečių mokslininkų komandai, ir turi patirties, dirbant su tomis pačiomis ančių rūšimis Lietuvoje, kur

šios parskrenda žiemoti. „Kadangi pagal profesiją esu veterinarijos gydytojas, ekspedicijoje pagrindinis mano tikslas buvo antims implantuoti siūstuvus. Skaičiačiau ledines antis, padėjau ieškoti jų lizdų. Sugautiems paukščiams implantuodavau siūstuvus ir pagal jų siunčiamus duomenis stebėdavau, kur jie skrenda.“

Prieš kelerius metus buvo dedami šviesos registratoriai – prietaisai, įrašantys šviesos ilgumą per parą. Pagal datą ir šviesos ilgumą būdavo galima pasakyti koordinates vietos, kurioje paukštis yra. Šiais metais paukščiams implantavome tikslesnius prietaisus – palydovinius siūstuvus, įdedamus į paukščio vidų. Siūstuvai kas kelias dienas siunčia signalą į kosmosą, o palydovai pagal signalą nustato paukščio buvimo vietą ir persiunčia tuos duomenis į centrus, prie kurių prisijungę galime matyti, kur konkretus paukštis yra“, – savo veiklą Arktyje pristatė Julius.

Siūstuvų implantavimo į paukščius metodą Klaipėdos universitetas jau buvo panaudojęs 2012 m., vykdydamas projektą „Denoflit“, todėl Julius Morkūnas buvo puikiai susipažinęs su implantavimo metodika. Tačiau, norint atlikti tokias operacijas, mokslininkui į Arktį teko gabenti visą įrangą – narkozės aparatą, vaistus, įvairius siūstuvus ir lempas. „Vežiausi du lagaminus operacijoms reikalingos įrangos ir vieną – asmeninių daiktų“, – prisimena mokslininkas.

Visas ekspedicijos dalyvių gyvenimas vyko atskirose palapinėse. Viena palapinė buvo skirta operacijoms, kita – tualetas, dar kita – virtuvė. „Sraigtasparniu gabeniesi visus daiktus: palapinę, kurioje gyvensi, ben-

Ekspedicijos dalyvių grupė prie ženklų, rodančių Klaipėdos kryptį

dra palapinę, skirtą ruošti maistui, palapinę – sandėlį, skirtą techniniams daiktams ir maisto atsargoms sudėti ir kt. Taip pat vežiesi generatorių. Jį įjungdavome porai valandų per dieną, kad pasikrautumė įvairius GPS prietaisus, kompiuterius, darbo priemones, racijas, kuriomis susikalbėdavome, išėję darbuotis. Tuo sraigtasparniu mus atskraidino į vietą, kurioje 630 km atstumu nieko nėra. Žmogaus ten nesutiksi, nors saloje ir yra įsikūręs kaimas, meteorologijos stotis ir pora naftos platformų. Ten nėra jokio telefono ryšio. Vienintelė „civilizacija“, kurią matai, yra

2–3 kartus per savaitę praskrendantis reisinis lėktuvas iš Archangelsko į Naująją žemę. Jei vėjuota ir apsiniaukę, net ir jo nematai. Vienintelė galimybė susisiekti su civilizuotu pasauliu – palydovinis telefonas, kuriuo kelis kartus per savaitę susisiekdavome su namiškiais 160-ies simbolių standartinėmis žinutėmis ir gaudavome iš žemyne esančių kolegų orų prognozes kelioms dienoms. Pagal tai žiūrėdavome, ar verta eiti dirbti, ar ne“, – prisiminimais dalinosi Klaipėdos universiteto mokslininkas.

■ Nukelta | 5 p.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Kuriamas ateities Europos universitetų tinklas. Lapkričio 7 d. Briuselyje oficialiai pradėta nauja Europos universitetų iniciatyva. Tai bandomasis universitetų tinklų projektas, į kurį įsitraukė daugiau kaip šimtas aukštųjų mokyklų. Tarp jų yra ir trys Lietuvos universitetai: Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno technologijos. Renginyje, kurio šūkis „Kuriamas ateities universitetas“, kartu su kitų šalių aukštojo mokslo politikos formuotojais dalyvauja Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto viceministras prof. Valdemaras Razumas.

„Sveikiname šią bendrą Europos universitetų iniciatyvą ir ypač tris mūsų universitetus, kurie sėkmingai dalyvavo konkurse ir taps pirmųjų ateities Europos universitetų dalimi. Smagu, kad Lietuva išsiskiria iš kitų Baltijos šalių ir lenkia nemažai kitų ES valstybių per pirmąjį projekto etapą atrinktų projektų skaičiumi, – sako viceministras V. Razumas. – Tikimės, kad naujame projekto etape aktyviai dalyvaus ne tik daugiau mūsų universitetų, bet ir kolegijos. Tai tiesiausias kelias į modernizavimą ir tarptautiškumą. Mums labai svarbu kuo geriau išnaudoti galimybes įsitraukti į inovatyvias ir pažangias tarptautines iniciatyvas, kurios leistų toliau kelti tiek mokslo, tiek studijų kokybę.“

Europos Komisijai įgyvendinant bandomąją „Europos universitetų“ iniciatyvą, į pirmuosius tris skirtingus universitetų aljansus pateko Vilniaus universitetas, Kauno technologijos universitetas ir Klaipėdos universitetas. Iš viso kuriama 17 Europos universitetų aljansų, kiekvienam iš jų tre-

jiems metams Europos Komisija skiria iki penkių milijonų eurų.

Vilniaus universitetas pateko į prieš metus įkurtą ARQUS aljansą, kuriam priklauso Bergenio, Granados, Graco, Leipzigo, Liono ir Padujos universitetai. Kauno technologijos universitetas dalyvaus prieš daugiau nei du dešimtmečius susikūrusiame ECIU (Europos inovatyviųjų universitetų) konsorciame kartu su dar 11 mokslo institucijų: Tventės, Olburgo, Tamperės, Linčiopingo, Trento, Dublino, Hamburgo technologijos, Autonominiu Barselonos, Aveiro, Stavangerio universitetais bei Tulūzos nacionaliniu taikomųjų mokslų institutu. Klaipėdos universitetas įsitraukia į EU-CONEXUS aljansą su penkiomis Europos aukštosiomis mokyklomis: La Rošelio, Valencijos katalikiškuoju universitetu, Zadarro, Atėnų žemės ūkio, Bukarešto technikos ir civilinės inžinerijos universitetais.

Šių metų birželį pasibaigus bandomojo projekto atrinkti, iš 54 paraiškų buvo atrinkta 17 universitetų tinklų, kuriuos sudaro 114 aukštojo mokslo institucijų iš 25 šalių. Antras bandomasis kvietimas paskelbtas lapkričio 5 d. „Europos universitetų“ iniciatyvos tikslas – kuriant ateities universitetus, sutelkti naują kūrybingų, galinčių bendradarbiauti tarpvalstybinių ir tarpdalykinių mastu europiečių kartą, pasirodusią efektyviai spręsti Europai išskylančius iššūkius. Šia iniciatyva siekiama stiprinti joje dalyvausiančiuose universitetuose vykdomas studijas, mokslinius rezultatus ir inovatyvumą. Ją įgyvendinant daug dėmesio skiriama universitetinių studijų atnaujinimui, į jas diegiant techno-

logines ir pedagogines inovacijas, siekiant orientacijos į studentų poreikius, didinant studentų mobilumo bei kitus studijų tarptautiškumo rodiklius. Numatoma, kad keletas „Europos universitetų“ kurs inovatyvios pedagogikos laboratorijas, padėsiančias iš esmės atnaujinti dėstymo kokybę. Tikimasi, kad Europos universitetų tinklai taps ateities universitetais, kuriuose studentų mobilumas sieks 50 proc.

Europos Taryba 2017 m. gruodžio mėn. priėmė sprendimą dėl Europos universitetų tinklų (*European University Network, EUN*) iniciatyvos įgyvendinimo. Pagal šią iniciatyvą planuojama iki 2024 m. suformuoti apie dvidešimt Europos universitetų tinklų, kurie apimtų įvairius geografinius Europos regionus. Taip būtų padidintas Europos universitetų pasaulinis konkurencingumas, brėžiamos gairės ateities universitetų plėtrai.

Automatinis diplomų pripažinimas Europoje. Baltijos ir Beniliukso šalys tapo pirmosiomis Europos Sąjungos šalimis, praktiniais veiksmais kuriančiomis bendrą Europos švietimo erdvę. Lapkričio 8 d. Briuselyje už aukštąjį mokslą atsakingų ministrų pasirašyta ketinimų deklaracija atveria kelius platesniam automatiniam aukštojo mokslo kvalifikacijų pripažinimui. Tai atviras šešių valstybių susitarimas, prie kurio galės jungtis ir kitos ES šalys. Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos vardu deklaraciją pasirašė švietimo, mokslo ir sporto viceministras prof. Valdemaras Razumas.

Už aukštąjį mokslą atsakingiems Beniliukso ir Baltijos šalių ministrams ketinimų

deklaracija išreiškus politinę valią, rengiamas daugiašalis susitarimas dėl dviejų Europos regionų automatinio aukštojo mokslo kvalifikacijų pripažinimo. Prie šio susitarimo galės jungtis ir kitos ES šalys, atitinkančios kokybinius standartus ir taikančios studijų kokybės užtikrinimo mechanizmus. Neturint susitarimo dėl automatinio pripažinimo, aukštojo mokslo visų pakopų – bakalauro, magistro, doktorantūros – diplomai kitoje šalyje pripažįstami laikantis specialių procedūrų, kurios reikalauja laiko. Pasirašius daugiašalį susitarimą, Belgijos, Liuksemburgo ir Nyderlandų bei Estijos, Latvijos ir Lietuvos piliečių aukštojo mokslo kvalifikacijos tose šalyse pripažįstamos automatiškai.

Šiuo metu, pavyzdžiui, baigus bakalauro studijas Liuksemburge ir norint toliau studijuoti ar dirbti Lietuvoje, reikia kreiptis į Studijų kokybės vertinimo centrą arba aukštąsias mokyklas, kad įgytos aukštojo mokslo kvalifikacijos būtų pripažintos. Akademinių pripažinimo procedūra paprastai užtrunka apie mėnesį. Tiek Baltijos, tiek Beniliukso šalys atskirus regioninius tarpusavio susitarimus dėl automatinio visų pakopų aukštojo mokslo diplomų pripažinimo pasirašė 2018 m., tokį rekomendacinio pobūdžio susitarimą taip pat turi Šiaurės šalys. Taip jos tapo pirmomis valstybėmis Europos Sąjungoje, praktiškai įgyvendinančiomis siekį iki 2025 m. sukurti bendrą Europos švietimo erdvę, kurios vienas iš svarbių elementų – bendras aukštojo mokslo kvalifikacijų pripažinimas. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus*

Kur buvo ežerai, dabar – pievos

■ Atkelta iš 4 p.

Vis dėlto, pasak J. Morkūno, 34 dienas gyventi be saulėlydžio su tais pačiais žmonėmis nebuvo sunku. Juk tundros platybės – neaprepiamos, didelės, o kiekvienas turėjo po atskirą palapinę.

Julius neslepia, kad šią vasarą Arktyje, ten, kur dirbo, buvo labai šalta. Nuolat pūtė milžiniško stiprumo vėjas, košiantis palapines ir kartais neleidęs miegoti net naktimis. Net birželiui baigiantis buvo vėjuota ir lietanga. O vieną dieną palapines užsnigo.

Liepos mėnesį temperatūra siekdavo vos 5–6 °C, todėl komandai tekdavo vaikščioti su žieminėmis pirštinėmis ir kepurėmis. „Saulėtų dienų praktiškai nebuvo. Eidamas miegoti, susidėdavau apatines kelnes ir kojines į miegmaišį, kad rytą nereikėtų rengtis įšalusiais drabužiais. Išlįsti iš miegmaišio ir apsirengti būdavo nemėgstamiausias dienos užsiėmimas“, – dabar lyg juokais prisimena mokslininkas.

Nors į ekspediciją mokslininkų grupė važiuo ne pirmą kartą ir žinojo, ko galima tikėtis iš atšiauriosios Arkties, oro sąlygos vis tiek sukeldavo tam tikrų nepatogumų. Pavyzdžiui, operacinė, implantuojant siūstuvus, niekada neįsildavo iki reikiamos tempe-

KU Jūros tyrimų instituto tyrėjas dr. Julius Morkūnas Arktyje

ratūros. „Pasigaudavome ant, suleisdavome joms raminaujų ir grįždavome atlikti operacijos į atskirą palapinę. Kad įranga veiktų, reikia mažiausiai 20 °C, tačiau tiek niekada nebūdavo, nes temperatūra pakildavo daugiausiai iki 17 °C. Užsikurdavome krosnį ir apstatydavome šiltais buteliais dujų maišytuvą – anestezijos aparatą, nes, esant žemai temperatūrai, jis sunkiai veikia. Tada į paukščius įdėdavome siūstuvus ir juos paleisdavome. Jie atsigaudavo per porą valandų. Kur jie skrenda, iš karto nematydavome, nes neturėjome interneto. Įdėjome 14 siūstuvų, iš kurių 13 vis dar siunčia duomenis apie paukščių buvimo vietas“, – atskleidė Julius.

Arkties kasdienybė

„Nepaisydama atšiaurių oro sąlygų, dešimties mokslininkų grupė, jei tik nelydavo ar nesnigdavo, kasdien leisdavosi į tundrą. Ant pečių nešdamiesi kuprines, prikrautas tyrimų įrangos ir atsarginių drabužių, kasdien nueidavome apie 20–30 kilometrų. Užduotys būdavo labai plataus spektro: nuo perėjimo buveinių stebėjimo ir lizdų paieškų iki paukščių gaudymo ir žiedavimo. Vieni mokslininkai dirbdavo su antimis, kiti gaudydavo tilvikus, o dar kiti skaičiuodavo žąsų lizdus“, – prisimena Julius. Jis pasakoja, kad šiem darbams atlikti buvo paskirti tam tikri stebėsenos plotai, kuriuose stebimas perinčių ančių skaičius. Išsirikiuojai kas 5 metrai ir eini per tundrą. Paukščiams pakilus tau iš

Julius Morkūnas atlieka siūstuvų implantavimo operaciją

po kojų, registruoji jų lizdus, užrašinėji lizdų koordinates, matuoji ir sveri kiaušinius“, – tyrėjo darbą apibūdina Julius.

Klausantis šio pasakojimo, galima susidaryti ir darbo dienos vaizdą. Kiekvienas ekspedicijos dalyvis žino savo pareigas. Darbas kasdien prasideda ir baigiasi neoficialiai nustatytu laiku. „Apie 9 val. ryto pavalgydavome pusryčius, tada apie 10-tą išeidavome dirbti ir būdavome tundroje iki kokios 19–20 val., kol saulė jau pradeda žemėti ir oras šalti. Grįžęs tvarkai įrangą, suvedi duomenis, atlieki buitines darbus: gaudai ir valai žuvį, pjauni malkas. Vandenį gerti semiesi iš upelių. Kitą dieną – vėl viskas panašiai“, – pasakoja tyrėjas.

Kartais ekspedicijos dalyvių rutiną sugriaudavo milžiniškas vėjas ar prapliupęs lietus. Tada jiems tekdavo likti savo palapinių miestelyje, užsiimti asmenine veikla ar atlikti buitines darbus. „Turėjome mobilią pirtį – palapinę, kurioje buvo atskira krosnis. Ją užkūrus, viršuje išildavo vandeniu ir galėdavome nusiprausti. Per savaitę tai darydavome bent kartą, tačiau dažniausiai, kai oro sąlygos neleidavo eiti į ekspediciją. Kai kurie rašydavo dienoraščius ar fotografuodavo“, – prisimena mokslininkas.

Palapinėje, kurioje buvo įrengta virtuvė, stovėjo malkomis kūrenama krosnis, vadinama „buržuika“, ant kurios ekspedicijos dalyviai pasigamindavo plovą, išsivirdavo ir ukrainietišku barščiu. „Kasdien joje būdavo po du žmones, kurie visai grupei paruošdavo pusryčius ir vakarienę, išplaudavo indus. Kai kuriuos produktus laikėme generatoriaus energija pakraunamuose mašininiuose šaldikliuose, o dešrą ar lydtus sūrius paslėpdavome, įšalusioje žemėje iškasę 30–40 cm gylio duobes. Tas vietas uždengdavome maišais ar samanomis, jie ten ilgai išsilaikydavo“, – pasakoja J. Morkūnas.

Ilgiau kaip mėnesį gyvenant prie 5 laipsnių temperatūros, pritrūko atsivežtų malkų. Papildomų atsargų teko ieškoti netoliese ir apie porą kilometrų tempti rastą medieną.

Šaltis – ne vienintelis pavojus

Atrodo, kokie gi pavojai gali tykoti tundros plynėje, saloje, kurią iš visų pusių supa vanduo. Pasirodo, tų pavojų yra, ir ne vienas. Toks paprastas gamtos reiškinys, kaip rūkas, ekspedicijoje gali tapti tikru priešu. „Kiekvienas nešiojomės GPS prietaisus, nes kartais užeidavo toks rūkas, kad, nuėjus 50 m nuo stovyklos, galėdavai neberasti, kaip

Birželio mėnesį apsnigta palapinė

grįžti. Rūkas – kaip siena, o aplinkui – visur panašus kraštovaizdis“, – tvirtina mokslininkas. Ir tai ne vienintelis atvejis, kai Arkties gamta gali pakišti koją, kartais ir tiesiogine šio žodžio prasme. „Kai atvažiuome gaudyti ančių, ledas buvo nutirpęs ne nuo visų ežerų, tad pora žmonių įlūžo į ledo properšas. Ištraukėme. Kalnų papėdėse, kur daugiau šešėlių, net ir vasarą daug užsilikusio sniego. Kartais, einant per sniegą, jis kažkur apačioje atskyta, todėl visada gali įsmukti iki pusės. Dažniausiai eidavome su ilgais auliniais botais, kad galėtume perbristi upelius. Būna taip, kad rytą gali pereiti, tuos botus atsiraityjęs, nes vandens gylis – tik 20–30 cm, tačiau grįžtant, jei sniegas tirpo, vandens bus jau pusė metro.

Nepavydėtina situacija, jei neturi su savimi kitų sausų drabužių. Esant 5–6 °C temperatūrai, iki stovyklos šlapiam tenka grįžti 2–3 km. Todėl visada nešdavomės atsarginius drabužius – nuo atsarginių pirštinių ar kojinių iki kelnų. Juk nežinai, kas gali nutikti. Tačiau turbūt pats didžiausias pavojus Arktyje, nors ir gana retas – pro salą migruojančios baltosios meškos. „Dirbti į laukus išeidavome be šautuvų ir, jei meška pultų, pabėgti neturėtume šansų. Tačiau meškos dažniausiai neina į salos vidurį, o vaikšto pakrantėmis. Į gilumą jos užėina žiemos metu, kai ledas priplaukia prie salos, taigi vasarą ten gana saugu“, – teigė mokslininkas.

Dingstantys ežerai

J. Morkūno kolegos, dirbę kitoje Arkties dalyje, minėjo, kad kalbos apie klimato kaitą – ne iš piršto laužtos. Tai, kad tirpsta ledynai, galima pastebėti plika akimi. Nors ledines antis gaudęs mokslininkas dirbo Arktyje, kurioje ledynų nėra, jis sako pastebėjęs, kad klimato kaita čia pasireiškia kitais požymiais. „Einant per tundrą, galima matyti, kad vietose, kuriose anksčiau buvo kiek seklesni ežerai, dabar liko pievos. Per 4–5 metus, dirbant tose pačiose vietose, galima pastebėti, kad ir kitų ežerų vandens

Arkties gamtovaizdis. Juliaus Morkūno asmeninio archyvo nuotr.

lygis senka. Tokie ir yra pagrindiniai klimato kaitos pokyčiai – tundros sausėjimas, mažesnis vandens kiekis. Be to, seklesni ežerai iššala iš abiejų pusių – iš viršaus ir iš apačios. Žiemą, kai pradeda šalti, nuo krašto auga ledas, kuris pirmiausia užsidengia viršuje, o po to – ir apačioje. Pavasarį pirmiausia nutirpsta viršus, o apatinis sluoksnis kurį laiką dar išlieka. Jei kartais prasmegsi į kokį ledą nuo viršutinio sluoksnio, tai dar galėsi vaikščioti apačioje esančiu kietu dugnu“, – tvirtino tyrėjas.

Kitas klausimas, kilęs ekspedicijos dalyviams, kodėl taip stipriai mažėja ledinių ančių. Lietuvoje lengviausia suskaičiuoti visą ledinių ančių populiaciją, nes beveik 80–90 proc. jų žiemoja Baltijos jūroje. Žmonės, rengiantys ančių apskaitas, mato, kad per 25 metus šių paukščių sumažėjo 60 proc. Tai kur jie dingsta? Ar problemos Arktyje? Ar žiemojimo vietose?

„Siemet, kai Arktyje buvo vėjuota ir šlapia, pastebėjome, kad 2000 ha teritorijoje buvo galima rasti tik dvi poras ančių su jaunikliais. Prieš kelerius metus, kai buvo labai geras oras, šiltas pavasaris, per dešimt kartų mažesnėje teritorijoje radome gal 10 porų su jaunikliais. Kol kas sunku kažką tiksliai konstatuoti. Juk ir Arktis žiemos metu neužšala tiek, kiek anksčiau. Gal paukščiai lieka žiemosi kur nors kitur, ne Baltijos jūroje?“ – spėlioja ekspedicijoje dalyvavęs mokslininkas. *Autorė yra Klaipėdos universiteto Komunikacijos ir rinkodaros skyriaus vyresnioji specialistė*

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

individualius pretendento gebėjimus ir motyvaciją pasirinktai profesijai“, – sako G. Kirkilas.

Pagal valdančiųjų pasirašytą koalicinę sutartį, siekiant padidinti valstybės finansuojamų bakalaurų studijų vietų skaičių, būtina papildomai iš biudžeto kitiems metams skirti per 6 mln. eurų. Šias lėšas galima būtų skirti iš gautų loterijų ir lošimų mokesčių. Remiantis 2019 m. duomenimis, valstybės finansuojamoms vietoms bakalaurų studijose buvo skirta per 9 tūkst. eurų.

Valstybės finansuojamoms bakalaurų studijoms skirtos lėšos bus naudojamos tik valstybės finansuojamų bakalaurų studijų vietoms apmokėti.

Lukiškių aikštės ateitis. Seimo nariai Laurynas Kasčiūnas ir Audronius Ažubalis kreipėsi į Seimo valdybą, prašydami Kultūros komitete jau dvejus metus užstrigusį Lukiškių aikštės įstatymo projektą perduoti Seimo Švietimo ir mokslo komitetui. 2017 m. gruodžio 12 d. Seimas pritarė Lukiškių aikštės

tės Vilniuje įstatymo projektui, nustatant, kad Lukiškių aikštė Vilniuje yra pagrindinė reprezentacinė Lietuvos valstybės aikštė ir formuojama su laisvės kovų memorialiniais akcentais. Įstatymo projekto tikslas – įamžinti Lietuvos laisvės kovotojų atminimą Lukiškių aikštėje. „Visi kylantys nesusipratimai dėl Lukiškių aikštės sutvarkymo ir kovotojų už Lietuvos laisvę įamžinimo baigtųsi, jei įstatymo projektas būtų priimtas ir Lukiškių aikštė būtų pripažinta valstybinės reikšmės reprezentacine aikšte. Tačiau jau beveik dvejuis metais šio svarbaus mūsų laisvės kovotojų, patriotinėms organizacijoms ir didelei daliai visuomenės įstatymo projekto svarstymas nejudą iš vietos ir yra įstrigęs Kultūros komitete. Todėl prašome minėto įstatymo projekto svarstyme pagrindiniu paskirti Švietimo ir mokslo komitetą“, – teigia L. Kasčiūnas. Seimo narių kreipimąsi palaiko ir Mišriai Seimo narių grupei atstovaujantis Povilas Urbšys. *Parengta pagal Seimo pranešimus*

NAUJI TYRIMAI

Mokslininkų kuriama įranga įvertins chirurginių operacijų rezultatus

Technologinių naujovių šuolis ypač ryškus medicinoje. Prieš kelerius metus Lietuvoje pradėtas taikyti naujas kardiokirurginis metodas: esant širdies mitralinio vožtuvo nesandarumui, operacija atliekama, nestabdant širdies. Siekdamas prisidėti prie širdies vožtuvų ydą turinčių žmonių gydymo, Vilniaus Gedimino technikos universiteto Biomechanikos inžinerijos katedros dr. Gediminas Gaidulis sukūrė kompiuterinį modelį, leidžiantį simuliuoti susirgimus ar atlikti virtualias operacijas.

„Atliktas tyrimas – tai pirmieji žingsniai žmogaus širdies ir kraujotakos sistemos modeliavimo srityje. Konsultuojant Vilniaus universitetinės ligoninės Santaros klinikų Kardiologijos ir angiologijos centro vadovui prof. Audriui Aidiečiui, tyrimo metu siekėme geriau pažinti širdies mitralinio vožtuvo biomechaniką, ypač esant vožtuvo nesandarumui. Tyrėme, kaip įvertinti transkardinalinį nesandarumą korekcijos poveikį vožtuvo funkcijai. Taip pat norėjome atlikti

Kompiuterinio modelio kūrėjas, VGTU Biomechanikos inžinerijos katedros tyrėjas dr. Gediminas Gaidulis. Asmeninio archyvo nuotr.

tokios chirurginės operacijos kompiuterinę simuliaciją ir palyginti gaunamus rezultatus su realiais klinikiniais atvejais“, – pasakoja G. Gaidulis.

Anot mokslininko, turint kompiuterinį vožtuvo modelį ir keičiant jo parametrus, kompiuteriu galima ne tik simuliuoti įvairius susirgimus, bet ir „išbandyti“ skirtingus tokių susirgimų gydymo metodus bei atlikti virtualias operacijas. Toks tyrimo būdas ateityje taps naudinga įrankiu, padedančiu prognozuoti įvairių mitralinio vožtuvo chirurginių operacijų rezultatus.

„Žmogaus širdis turi keturis vožtuvus: tarp kairiojo skilvelio ir prieširdžio turi dviburį, vadinamą mitraliniu, vožtuvą. Mitralinis vožtuvas sudarytas iš dviejų burių, prilaikomų chordos. Kad širdis veiktų kaip pompa, visi vožtuvai turi būti sandarūs, gerai veikiantys, t. y. laiku atsidarantys ir užsidarantys. Jei chordos plyšta, burės tinkamai neužsidaro, todėl kraujas grįžta atgal į kairįjį prieširdį. Užsitęsęs šiam procesui, vystosi

Širdies vožtuvo modelio profilio palyginimas su ultragarsinio tyrimo metu gautais vaizdais. VGTU nuotr.

širdies nepakankamumas“, – paaiškina prof. A. Aidietis.

Tradiiciškai mitralinio vožtuvo nesandarumo korekcija atliekama atviros širdies operacijos metu, kai prapjaunamas krūtinkaulis, stabdoma širdies veikla ir tik tuomet tvarkomas vožtuvas. Prof. Audrius Aidietis vienas pirmųjų pasaulyje pradėjo taikyti naują kardiokirurgijos metodą, leidžiantį, nestabdant paciento širdies, prisūti nutrūkusias mitralinio vožtuvo chordas. Tokia operacija

■ Nukelta į 7 p.

ŽEMĖS MOKESČIO DYDIS LIETUVOJE IR KITOSE VALSTYBĖSE

Prof. dr. Astrida Miceikienė, dokt. Erika Besusparienė

Kasmet, artėjant lapkričio 15-ajai, Valstybinė mokesčių inspekcija priima, kad visiems privačių žemės valdų savininkams būtina iki šios datos sumokėti žemės mokesčių. Priešingu atveju teks mokėti delspinigius. Tačiau daliai mokėtojų vis dar nėra aišku, kodėl įvairiose Lietuvos vietovėse šio mokesčio dydis yra skirtingas. Tad kas lemia žemės mokesčio tarifus ir kaip Lietuva šiuo atveju atrodo kitų pasaulio valstybių kontekste?

Žemės mokestis – vienas iš Lietuvos taikomų turto mokesčių. Šio mokesčio tarifai svyruoja nuo 0,01 proc. iki 4 proc. žemės mokesstinės vertės. Konkretius žemės mokesčio tarifus nustato kiekviena Lietuvos savivaldybė individualiai. Savivaldybių tarybos turi teisę savo biudžeto sąskaita vietos gyventojams sumažinti žemės mokestį arba visai nuo jo atleisti. Mokestinė vertė – tai žemės vidutinė rinkos vertė. Taip pat žemės mokesstinė vertė Žemės mokesčio įstatymo nustatyta tvarka gali būti laikoma žemės

verte, nustatyta atlikus individualų žemės vertinimą.

Žemės vertinimas atliekamas naudojant masinio žemės vertinimo būdu parengtus žemės verčių zonų žemėlapius ir žemės sklypo vidutinės rinkos vertės nustatymo modelius ne rečiau kaip kas 5 metai. Jeigu gyventojai tam tikrais atvejais (pardavimo, paveldėjimo ir pan.) nori nustatyti žemės vertę individualiai, jie gali samdyti turto vertintojus, kurie įvertina konkretaus sklypo rinkos vertę.

Registru centras 2018 m. perskaičiavo žemės sklypų mokesčines vertes, kurios galios ateinančius penkerius metus.

Nuo 2018 m. nebetaikoma pereinamojo laikotarpio (2013–2017 m.) nuostata, pagal kurią mokesčio suma už žemės ūkio paskirties žemę (išskyrus apleistas žemės ūkio naudmenas, mėgėjų sodų ir sodininkų bendrijų bendrojo naudojimo žemę) visais atvejais neviršijo 0,29 euro už vieną arą.

Nesumokėjęs žemės mokesčio iki lapkričio 15 d., už kiekvieną pradelstą dieną skaičiuojami 0,03 proc. dydžio delspinigiai. Savininkas, patiriantis finansinių sunkumų ir negalintis sumokėti mokesčio laiku, gali kreiptis į VMI ir susitarti dėl galimybės žemės mokestį mokėti dalimis jam patogiu grafiku ir priimtinu atsiskaitymo terminu. Tokį prašymą galima pateikti ir elektroniniu būdu.

VMI duomenimis, iš viso Lietuvoje yra daugiau nei 1 mln. žemės mokesčio mokėtojų. Dėl savivaldybių nustatytų lengvatų mokestį moka ne visi žemės savininkai. Šiais metais jį privalėjo sumokėti apie 709 tūkst.

Sodybinių sklypų tvorų įvairovė VDU ŽŪA nuotr.

ŽEMĖS MOKESČIO TARIFAI UŽSIENIO ŠALYSE

ARMENIJA	Apmokestinama tik žemė, kuri nenaudojama žemės ūkio tikslais nuo kadastrinės žemės vertės 0,5 - 1%.	DANIJA	Žemės mokestis mokamas nuo oficialios žemės vertės 1%, žemės ūkio produkcijai naudojama žemė apmokestinama 0,38%-0,57% per 2003-2005 m.
BALTARUSIJA	Žemės mokestis sudaro apie 21-55 Eur/ha Minske, mažuose kaimuose 0,89-1,95 Eur/ha, o nepopuliariose žemėse mokestis yra 0-0,06 Eur/ha.	VENGRIJA	Žemės mokestis maksimalus dydis yra 0,79 Eur/m ² per metus arba 3% nuo žemės rinkos vertės.
ESTIJA	Žemės mokestis sudaro 0,5%-2,0% nuo mokesstinės žemės vertės, žemės ūkio paskirties žemei tarifai taikomi 0,3%-0,7%.	NYDERLANDAI	Žemės ūkyje naudojama žemė neapmokestinama.
ŠVEICARIJA	Žemės mokestis skaičiuojamas nuo žemės vertės 0,05%-0,3%.	PRANCŪZIJA	Žemės ūkyje naudojama žemė neapmokestinama.
TURKIJA	Žemės mokestis skaičiuojamas nuo tikrosios rinkos vertės 0,35%.	ISPANIJA	Apmokestinimas sustabdytas dėl sausros ir klimatologinės katastrofos.
AUSTRALIJA	Žemės mokestis yra progresyvinis mokestis, kurio tarifas svyruoja nuo 0,1% iki 5,0% nuo žemės vertės.	JUNGTINĖ KARALYSTĖ	Žemės ūkio paskirties žemė neapmokestinama.
LIETUVA	Žemės mokestis skaičiuojamas nuo žemės kainos 1,5%.	SLOVAKIJA	Žemės mokestis priklauso nuo žemės ūkio paskirties žemės ploto ir taikomo mokesčio tarifo, bei vietovės. Metinis žemės mokesčio tarifas Slovakijoje yra 0,25%, tačiau atsižvelgiant į vietines savivaldybės sąlygas mokestis gali būti padidintas ar sumažintas.
ČEKIJA	Žemės mokestis žemės ūkio paskirties žemei mokamas nuo kadastrinės vertės 0,25-0,75%. Mokestinė lengvata suteikiama pirmiesiems penkeriems metams.		

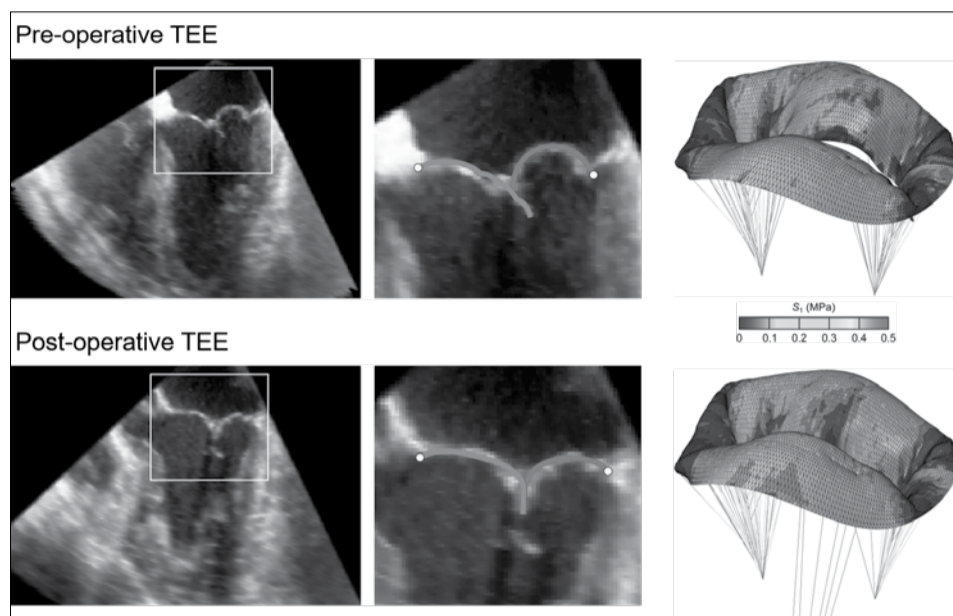
Žemės mokesčio tarifai užsienio šalyse

gyventojų ir įmonių. Skaičiuojama, kad į savivaldybių biudžetus 2019 m. bus sumokėta apie 41,3 mln. eurų žemės mokesčio: apie 34,8 mln. eurų sumokės gyventojai, apie 6,5 mln. eurų – įmonės ir kiti juridiniai asmenys.

Žemės mokestį taiko beveik visos pasaulio valstybės. Lentelėje pateikiami kai kurių šalių žemės mokesčio tarifai. Pasvarstykime, kaip pasauliniame kontekste atrodo Lietuva.

Mokslininkų kuriama įranga įvertins chirurginių operacijų rezultatus

Širdies vožtuvo modelis prieš korekciją ir po jos

■ Atkelta iš 6 p.

vadina transapikaline mitralinio vožtuvo korekcija. Taikant šį metodą, chirurgams prieš operaciją ar jos metu kyla klausimų,

kurioje širdies vietoje daryti pjūvį, kiek reikia siūlių, kokia jėga jas reikėtų įtempti. Tyrime, pasitelkus skaitinį modeliavimą, ir siekia atsakyti į šiuos klausimus.

Naujosios technologijos vystosi tokia linkme, kad žmonės operacijų metu būtų mažiau traumuojami. „Nauja technologija leidžia nepajuti krūtinkaulio, užtenka kelių centimetrų pjūvio širdies viršūnėje, per kurį specialiu aparatu patenkama į širdį, ultragarsu randama nutrūkusi mitralinio vožtuvo burė, kuri susiuvama specialiais siūlais, pritraukiančiais burę ir leidžiančiais vožtuvui vėl sandariai užsidaryti. Taip panaikinamas vožtuvo nesandarumas. Anksčiau, norėdami pagydyti nesandarų vožtuvą, išilgai prapjaudavome pacientui krūtinkaulį, atverdavome krūtinės ląstą, prijungdavome dirbtinės kraujo apytakos aparatą. Naujas būdas padeda išvengti dirbtinės kraujo apytakos naudojimo ir leidžia operaciją atlikti normaliai dirbančios širdies sąlygomis“, – teigia profesorius.

Mitralinio vožtuvo geometrija yra gana sudėtinga ir individuali, todėl kiekvienam pacientui turi būti kuriamas atskiras kompiuterinis mitralinio vožtuvo modelis. „Tyrimo metu išnagrinėjome du atvejus ir pagal pacientų ultragarsinio tyrimo metu gautus duomenis sukūrėme du skaitmeninius mi-

tralinio vožtuvo modelius. Šie modeliai buvo panaudoti chirurginių operacijų simuliacijoms ir leido įvertinti mitralinio vožtuvo funkcijas po nesandarumo korekcijos procedūrų. Abiem atvejais, atlikę virtualią korekciją, nustatėme, kaip po tokios operacijos širdies ciklo metu kontaktuoja vožtuvo burės, įvertinome, ar apskaičiuoti biomechaniniai sistemos parametrai neviršija kritinės vertės. Tokie rezultatai ateityje galėtų būti naudojami, planuojant chirurginę operaciją.

Praktikoje tyrimo metu gautus rezultatus taikyti dar ankstoka, reikėtų išnagrinėti daugiau klinikinių atvejų. Būtina sukurti tyrimo metodiką pritaikyti klinikoje gydytojams naudoti, nes šiuo metu ji tam dar nėra pritaikyta. Artimiausiu metu tai ruošiamas įgyvendinti“, – sako VGTU mokslininkas G. Gaidulis. Jis priduria, kad prie jų atliekamo tyrimo planuoja prisidėti daugiau mokslininkų tiek iš mechanikos inžinerijos, tiek ir iš medicinos srities. Jiems padedant, tikimasi sukurti klinikinį įrankį, leidžiantį prognozuoti mitralinio vožtuvo korekcijos rezultatus. Praktikoje taikomų panašių įrankių šiuo metu dar nėra. ■

TARPTAUTINIAI MOKSLO RENGINIAI

ŽEMĖS ŪKIS IR PRODUKCIJOS KOKYBĖ

Prof. dr. Tomas Baležentis

Spalio 17–19 d. Kinijos Hangdžou mieste, Dzedžiang universitete vyko 11-oji tarptautinė mokslinio žurnalo „Kinijos agrarinės ekonomikos apžvalgos“ (angl. *China Agricultural Economic Review*) ir Tarptautinio maisto politikos tyrimų instituto (IFPRI) konferencija. Šių metų konferencijos tema – kokybė pagrįstas Kinijos maisto sistemos vystymasis. Konferencijoje pristatyti 66 pranešimai, kuriuos parengė mokslininkai iš įvairių valstybių. Pranešimą apie darbo produktyvumo pokyčius skaitė ir šio straipsnio autorius.

Pranešimuose aptartos pasaulinės žemės ūkio sektoriaus tendencijos ir jų įtaka visuomenei, ekonomikai ir gamtinei aplin-

kai. Daugiausia dėmesio skirta inovatyvių technologijų ir vadybinių sprendimų taikymui žemės ūkio sektoriuje bei besitęsiančių tarptautinių žemės ūkio produktų rinkų svyravimų poveikio analizei. Leveno katalikiškojo universiteto profesorius Johan Swinnen pristatė pranešimą apie žemės ūkio ir maisto vertės grandines, standartus bei plėtrą. Pranešėjas pažymėjo, kad kokybės standartai tampa vis svarbesni tiek dėl viešųjų, tiek dėl privačių iniciatyvų. Tai patvirtina augantis pranešimų Pasaulio prekybos organizacijai skaičius ir tokių organizacijų kaip GLOBALG.A.P. plėtra.

Kokybės standartai yra susiję ir su vertės grandinių plėtra, nes reikia tobulinti gamybos ir paskirstymo procesus. Taigi kokybės standartai gali prisidėti prie žemės ūkio sektoriaus augimo ir technologinės plėtos. Rinkose cirkuliuoja prekės ir finansiniai ištekliai. Pastarieji yra reikalingi, norint sėkmingai įgyvendinti inovacijas ir užtikrinti vertės grandinių plėtrą. Dėl to sukuriama nauji būdai, palengvinantys prieigą prie finansinių (kredito) išteklių.

Perdirbėjų ir technologijų kompanijų bendradarbiavimas, teikiant prekybos kredi-

tus, tampa vis svarbesnis. Prekybos kreditas palengvina prieigą prie gamybos veiksmų, produktų rinkų, leidžia padidinti efektyvumą, sukuria darbo vietas nepasiturinčiuose ūkiuose. Žinoma, didelės pridėtinės vertės produktų grandinėse (pavyzdžiui, sodininkystės) šie procesai įgyvendinami lengviau. Paminėti integracijos pavyzdžiai tokiose skirtingose valstybėse, kaip Lenkija, Indija ir kt.

Purdue universiteto profesorė H. Holly Wang pristatė pranešimą apie Kinijos žemės ūkio sektoriaus trikdžius ir iššūkius. Ilgalaičiai iššūkiai Kinijos žemės ūkio sektoriui gali būti apibūdinti Kinijos žemės ūkio politikos tikslais: žemės ūkio gamyba, kaimo gyventojų pajamos ir tvarumas. Kinijos žemės ūkio politika ilgą laiką daugiausia dėmesio skyrė pasiūlos užtikrinimui, tačiau mažiau dėmesio skirta vartojimui. Taigi pasiektas teigiamas prekybos balansas su JAV (2017 m. Kinijos prekybos balansas su JAV siekė 376 mlrd. JAV dolerių, o su visu pasauliu – 209 mlrd. JAV dolerių).

Užimtumo didinimo priemonės prisiėjo prie darbo vietų kūrimo, tačiau neužtikrino lyginamojo pranašumo žemės ūkio produktų gamyboje. Reikėtų skirti daugiau

dėmesio augančiam maisto vartojimui. Apžvelgdama trumpalaikius Kinijos žemės ūkio sektoriaus trikdžius, pranešėja atkreipė dėmesį į prekybos konfliktą su JAV ir afrikinį kiaulių marą. JAV. Muitų įvedimas žemės ūkio produktams tarp Kinijos ir JAV silpnina tolesnę žemės ūkio produktų rinkų integraciją. Kiaulių maras lėmė kiaulienos kainų kilimą (kainos padvigubėjo nuo 2018 m.).

Siekiant kovoti su kiaulių maru, reikia įgyvendinti biosaugumo priemones (patikros), identifikuoti vartotojų poreikius (vartotojai pageidauja tradicinių produktų), užtikrinti maisto saugą (maži ūkiai – pažėdžiamesni) ir logistiką (atšaldytos kiaulienos gabenimas). Siekiant įveikti iškilusius iššūkius, ateityje Kinijos žemės ūkio politika turėtų remtis prekybos partnerių diversifikacija, rinkos atvirumu ir intelektinės nuosavybės apsauga bei struktūrinėmis reformomis (Kinijoje vidutinis ūkių dydis yra santykinai mažas).

Kalifornijos universiteto profesorius Timothy Beatty pristatė pranešimą apie maisto produktų apmokestinimą, siekiant gerinti visuomenės sveikatą. Dėl per didelio kalorijų kiekio kyla diabeto ir kardiovaskuliarinės sistemos ligų

■ Nukelta į 8 p.

Konferencijos dalyviai

ŽEMĖS ŪKIS IR PRODUKCIJOS KOKYBĖ

■ Atkelta iš 7 p.

grėsmė. Šių ligų gydymas reikalauja didelių sveikatos apsaugos sistemos išlaidų. Kita vertus, vartotojai dažnai nėra pajėgūs priimti racionalių sprendimų dėl trumpalaikių pirmenybių ir savikontrolės trūkumo.

Šias problemas galima spręsti taikant mokesťines priemones. Tuo siekiama sumažinti su maistu gaunamų kalorijų kiekį ir padidinti jo kokybę. Paprastai apmokestinamas pridėtinis (ne vidinis) cukrus. Dažniausiai apmokestinami skystieji produktai (saldinti gėrimai). Danijoje taikomas panašus mokestis – apmokestinamas maisto produktuose esantis riebalų kiekis.

Pastebėta, kad saldintų gėrimų apmokestinimas yra veiksmingesnis taikant kiekio mokestį, nes vertės mokestis lemia perėjimą prie pigesnių tos pačios rūšies produktų. Mokestį už saldintuose gėrimuose esantį cukrų galima laikyti regresiniu, nes šie gėri-

mai daugiausia vartojami mažesnes pajamas gaunančiuose namų ūkiuose. Įvertinant Danijos patirtį, pastebėta, kad panašūs mokesčiai skatina pigesnių maisto produktų parduotuvių plėtrą ir apsipirkimą užsienyje. Saldintų gėrimų mokesčiai įvesti Meksikoje 2014 m. Per metus saldintų gėrimų vartojimas sumažėjo apie 10 proc., tačiau šių pokyčių poveikis visuomenės sveikatai dar nėra ištirtas. JAV saldintų gėrimų mokestis įvestas atskiruose miestuose.

Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos direktoriaus pavaduotojas Maximo Torero aptarė vertikalsios žemdirbystės plėtrą pasaulyje. Tokia žemdirbystė plėtojama Persijos įlankos valstybėse, Europoje, Amerikose, Azijoje. Vertikalią žemdirbystę užsiimančių tarptautinių įmonių plėtrą lemia ekonominis šios veiklos patrauklumas. Atsisakius žemės ūkio produktų gabenimo dideliais atstumais, 30–50

Vakarų ežeras Hangdžou mieste

proc. sumažėja sąnaudos. Be to, užtikrinama aukšta produkcijos kokybė ir maisto sauga. Vertikalsios žemdirbystės plėtra leidžia padidinti prieinamumą prie vaisių ir daržovių, taip pagerinant mitybą įvairiuose pasaulio regionuose. Strateginiu požiūriu, sumažinama priklausomybė nuo importuotų maisto produktų, užtikrinama greitesnė prieiga, skatinamas vietinės ekonomikos augimas.

Vertikalią žemdirbystę gali būti plė-

tojama ir urbanizuotuose regionuose, o jai reikalingi aukštos kvalifikacijos specialistai. Vis dėlto, ji susiduria su sunkumais pačioje veiklos pradžioje: reikalingos įvairiapusiškos žinios apie žemės ūkį, aukštąsias technologijas ir finansus; ilgesnis įrengimo laikotarpis; sudėtingos tiekimo grandinės; kooperacija su žemės savininkais. Dėl minėtų aplinkybių apie 50 proc. vertikalsios žemdirbystės ūkių žlunga per pirmuosius trejus veiklos metus. Tačiau tokia žemdirbystė gali būti švelninti klimato kaitą, užtikrinti maisto saugumą ir geresnį racioną. Ji yra imli kapitalui ir technologijoms, bet nereikalauja didelio darbo intensyvumo. Dėl to jos plėtra leistų perskirstyti darbo jėgą tarp skirtingų ekonominių veiklų. *Autorius yra Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas*

Chemijos istorikai rinksis Vilniuje

Dr. Birutė Railienė

Šių metų liepos 29 d. – rugpjūčio 1 d. Maastrichte, Nyderlanduose, vyko tarptautinė chemijos istorijos konferencija, kurią Europos chemijos asociacijos (EuChemS) Chemijos istorijos darbo grupė surengė jau dvyliktą kartą. Pirmą kartą Europos chemijos istorikai rinkosi Vengrijoje 1991 m. Lietuvos atstovai šios darbo grupės veikloje dalyvauja nuo 1996 m.

12-ojoje chemijos istorijos konferencijoje perskaityti keturi plenariniai pranešimai, o devyniose sekcijose aptarta beveik 60 pranešimų. Konferencijos paskutinę dieną vyko apskritojo stalo diskusijos apie chemijos istorijos monografijų rengimą. Buvo keliami teritorinio ir lokalaus chemijos mokslo dokumentavimo klausimai. Lietuva šiuo klausimu galėjo pasigirti, nes dar 2014 m. išleista „Lietuvos chemijos istorija“.

Sekcijos apėmė aktualius chemijos istorijos populiarinimo klausimus: „Periodinės cheminių elementų lentelės 150 metų jubiliejus“, „Tarptautinės chemikų ir chemijos pramonės draugijos“, „Analizė“, „Komunikacija ir edukacija“, „Instrumentai“, „Labo-

Europos chemijos asociacijos Chemijos istorijos darbo grupės posėdyje Maastrichte dr. Birutė Railienė teikia pasiūlymą 2021 m. chemijos istorijos konferenciją surengti Vilniuje

ratorijos“, „Moterų chemijoje klausimas“ ir kt. Malonu pastebėti, kad tarptautinėje chemijos istorijos konferencijoje vis daugiau pristatoma tarpdisciplininių tyrimų, o tradiciniai istoriniai tyrimai papildomi komunikacijos mokslo metodais. Nemažai dėmesio buvo skirta mokslo istorijos duomenų rinkimui ir nacionalinių leidinių

bibliografinių duomenų paieškai tarptautiniuose suvestiniuose kataloguose.

Konferencijos metu buvo galima įsigyti ne tik naujų knygų, žurnalų mokslo ir chemijos istorijos tema, bet ir pasiimti dovanai anksčiau parengtų leidinių anglų, vokiečių ir olandų kalbomis. Ši patirtis, nors ir lydima vyresnių kolegų atodūsių, įgauna prasmę: jiems nebereikalingas, tačiau ilgus metus puoselėtas knygas pasiima jaunesni kolegos, taip užtikrindami jų tarnystę ir gyvavimą.

Konferencijos metu vyko keli svarbūs posėdžiai, kuriuose buvo sprendžiami chemijos istorijos viešinimo, institucionalizavimo tarptautiniame kontekste, daugiato- mio leidinio „Chemijos istorija“ rengimo klausimai. EuChemS Chemijos istorijos darbo grupės posėdyje vienas iš klausimų buvo kitos konferencijos vieta. Lietuvos atstovai pasiūlė 13-ąją tarptautinę chemijos istorijos konferenciją surengti Vilniuje. Šis kvietimas – bendras Lietuvos chemikų ir Lietuvos biochemikų draugijų sumanymas, kuris atkreiptų visos Europos chemijos istorijos entuziastų dėmesį į Lietuvą. Po dvejų metų Vilniuje vyksianti konferencija turės ypač stiprų edukacinį akcentą, nes bus skirta

Chemijos istorijos konferencijoje: dr. Danielle Fucaud (Paryžiaus Sud universitetas), dr. Brigitte van Tiggelen, Chemijos istorijos darbo grupės pirmininkė (Mokslo istorijos institutas, JAV) ir dr. Birutė Railienė.

Dariaus Railos nuotr.

chemijos istorijos populiarinimui tiek bendrojo lavinimo, tiek aukštosiose mokyklose. Lietuvos siūlymui buvo vienbalsiai pritarta. Paskelbta ir konferencijos data: 2021 m. gegužės 18–21 d. Ši konferencija vyks Vilniaus universitete. Straipsnio autorės dalyvavimą konferencijoje parėmė Lietuvos kultūros taryba.

MOKSLO IR KULTŪROS RENGINIAI

Pirmojo mokslinio filosofijos žurnalo „Logos“ 100-asis numeris

Lapkričio 27 d. Seime paminėtas žurnalo „Logos“ 100-ojo numerio išleidimas, kurį organizavo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija, bendradarbiaudama su „Logos“ žurnalo vyr. redaktorė prof. dr. Dalia Marija Stančiene. Minėjimas skirtas Lietuvos Nepriklausomybės Akto (1918 m. vasario 16 d.) signatarui prof. Pranui Dovydaičiui, 1921 m. įsteigiamam pirmam mokslinį-filosofinį žurnalą „Logos“. Iš viso išleista 30 numerių. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, žurnalo leidimas buvo nutrauktas. 1941 m. birželio mėn. sovietų okupantai suėmė Praną Dovydaičį ir ištrėmė į Sibirą. 1942 m. lapkričio 4 d. jis buvo sušaudytas Sverdlovsko mieste.

Studijuodamas Maskvoje, P. Dovydaičis susipažino su Vladimiro Solovjovo filosofij-

nėmis idėjomis. Veikiamas šių idėjų, jis tautinį žmogaus ugdymą siejo su religija, mokslu ir menu, skelbė, kad kultūros puoselėjimas turi vykti gimtąja kalba ir remtis filosofijos bei teologijos mokslais. P. Dovydaičis gerai suvokė tuometinei lietuvių inteligentijai skirtą pirmojo mokslinio-filosofinio žurnalo svarbą: „Logos“ nesiima atstovauti tik vienai kuriai filosofijos pakraipai ar sistemai. Savo uždavinį jis mato būsiant tinkamiausiai atliktą, jei žurnale bus gvildenamos įvairios žmogaus dvasinio pasaulio, gamtos ir visuomeninių santykių problemos. Žurnalo autoriams jis rekomendavo „išmokyti žvelgti, kur problemos prasideda, stengtis savo pajėgomis padirbėti joms išspręsti ir prieš esamus išsprendimo bandymus arba įgytį savito, laisvo įsitikinimo, arba esamuose išsprend-

dimuose įsigyventi savo individu“.

1990 m. filosofės profesorės habil. dr. Dalios Marijos Stančienės iniciatyva „Logos“ žurnalo leidyba buvo atkurta. Žodyje skaitytojams vyriausioji redaktorė rašė: „Lietuvos grįžimas į Europą – tai grįžimas į krikščioniškąją Vakarų tradiciją. Krikščioniškos vertybės bei pažiūros yra lietuviškos tautinės sąmonės dalis, todėl, tęsdamas Lietuvos Respublikos tradicijas, žurnalas „Logos“ žadins dvasinį atsinaujinimą ir puoselės glaudesnę jungtį su Vakarų Europos kultūra.“ Atkurtojo žurnalo kolegija, pagerbdama pirmąjį leidėją ir redaktorių P. Dovydaičį, įsteigė jo vardo premiją, kurią kiekvienais metais teikia geriausiam autoriui už kūrybinę ir mokslinę mintį.

Renginio metu Prano Dovydaičio premija įteikta Mykolo Romerio universiteto

Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto profesoriumi dr. Darijui Beinoravičiui. Žurnalo „Logos“ 100-ojo numerio išleidimo minėjime dalyvavo mokslininkai, dvasininkai, kultūros veikėjai, P. Dovydaičio premijos laureatai, leidėjai, užsienio šalių autoriai, tarp kurių Kijevo nacionalinio lingvistikos universiteto (Ukraina) rektorius prof. dr. Romanas Vasko, Tulūzos katalikų instituto (Prancūzija) profesorius Filipas Sualis (*Philippe Soual*), Latvijos universiteto profesorė Solveiga Krumina-Konkova, katalikiško Liuvono universiteto (Belgija) profesorius Džonas Dadlis (*John Dudley*), Liublino katalikiškojo Jono Pauliaus II universiteto profesorius Zbignevas Pabuchas (*Zbigniew Pabpuch*) ir kt. Buvo skaitomi Prano Dovydaičio tekstai.

Apie monografiją „Laimėtojai“

Prof. dr. Arūnas Augustinaitis

Mokslo studijų ir monografių viešo aptarimo žanras nyksta. Gal jo nelabai ir reikia, nes tokios knygos priekabiaj recenzuojamos iki jų išleidimo. O ką pasakyti po to, kai knyga pasiekė skaitytoją? Kritikuoti vėlu, girti – neverta, nes skaitantis ir pats sugebės įvertinti, ką perskaitė. Vis dėlto kartais norisi tarti dar vieną kitą žodį apie naują knygą.

Tačiau prof. dr. Gedimino Navaičio monografija „Laimėtojai“, kurią išleido Kazimiero Simonavičiaus universitetas, verta žvilgsnio ir detalesnio aptarimo. Ji skirta azartinių lošimų istorijos ir dabarties apžvalgai. Tai gana naujas, neregėtai greitai augantis ir kartu mažai apmąstytas reiškinys Lietuvos visuomenės gyvenime ir, žinoma, versle. Jau pats faktas apie lošimo industriją, kaip milžiniško verslo rūšį, verčia giliau susimąstyti, nes šis fenomenas paliečia vienu ar kitu požiūriu faktiškai visus visuomenės sluoksnius, nekaltant jau apie raiškų įvairovę.

Monografijoje pristatomi tyrimai, reprezentuojantys lošiančią, besilažinančią, dalyvaujančią loterijose Lietuvos visuomenės dalį, kuri tikrai nemaža – du trečdaliai visų gyventojų. Vien tai skatina atidžiau pažvelgti į šiuos žmones, nes paprastai azartas vertinamas ir tiriamas kaip blogis, o rašantys apie jį pirmiausia nagrinėja priklausomybes ir tarsi nepastebi, kad šiandien įvairaus pobūdžio azartiniai žaidimai tapo masiniu laisvalaikio praleidimo būdu, be to, išbandomu gana jauname amžiuje. Kaip liudija lietuviški tyrimai, žaidimus iš pinigų

pirmą kartą išmėgina 16–18 metų amžiaus žmonės. Laisvalaikio žaidėjai – tai absoliuti dauguma žmonių, neturėjusių rūpesčių dėl lošimų, lažybų ar loterijų. Jiems nebūdinga prašyti kitų asmenų finansinės paramos, nusižengti įstatymams, siekiant sumokėti skolas. Tik labai maža dalis lošusių kartais išleido daugiau pinigų, nei galėjo sau leisti.

Paminėti ir kiti monografijoje pristatomi faktai leidžia naujai pažvelgti į lošimus ir loterijas, atskleidžia pozityvius tokių veiklų aspektus, tarp kurių reikšmingas relaksacinis ir kultūrinis azarto vaidmuo. Tyrimai parodė, kad ne tik pats lošimas, bet ir loterijų stebėjimas nemenkai daliai žmonių tapo pramoga, kuriai jie nuolat skiria laiko. Antai 12,2 proc. respondentų nurodė, kad lošimams stebėti (paprastai per televiziją) skiria daugiau nei valandą per savaitę. Taigi Gedimino Navaičio monografija atitinka pozityviosios psichologijos, kuri pagrindinį dėmesį skiria ne sutrikimams ir problemoms, o normai ir sėkmei, kryptį. Apie monografiją „Laimėtojai“ verta kalbėti ir todėl, kad pozityvistinė filosofija bei jai būdinga tyrimų metodologija sukūrė įvaizdį – tyrėjas turi būti kuo labiau atsiribojęs nuo tyrimo, niekaip neturintis įtakos tiriamiesiems. G. Navaitis vadovaujasi šiuo principu, apžvelgdamas kitų autorių darbus, aptardamas masinių apklausų rezultatus.

Šioje monografijoje yra dar viena dalis, kurią galima vertinti kaip savitą mokslinę žvalgybą, bandymą aprašyti reiškinio prigimtį, gauti duomenų apie menkai tirtą jo savitumą. Tai laimėjusių didesnes sumas padėties apžvalga, jų psichologinio konsultavimo pristatymas. Toks tyrimas iš

dalies artimas menui. Menininkas socialinius reiškinius ar asmenybes atskleidžia meninių vaizdų seka ir dažniausiai palieka skaitytojų savarankiškai interpretuoti jo sumanymą. Panašiai savo tekstus konstruoja visuomenę ar atskirą asmenybę kokybiniais metodais tiriantys mokslininkai. Tačiau, skirtingai nei menininkai, jie prisiima teisę aiškiai formuluoti savo subjektyvias išvadas. Jų subjektyvume galima išvystyti privalumą, leidžiantį išsamiau pažinti tiriamus reiškinis. Galime teigti, kad tai tyrimo silpnoji vieta, nes tyrėjas, tapęs tyrimo instrumentu, gali kelti grėsmę tyrimo duomenų patikimumui. Šiuo atveju nutiko priešingai, nes autorius sugebėjo panaudoti savo konsultacinio darbo patirtį ir ja reikšmingai praturtino knygą. Metodologiniu požiūriu – tai naujų, įrodymais grįstų teorijų formavimo pastanga, kurios rezultatas – įvairių dimensijų hibridinimas, integruojant objektyvias ir subjektyvias ašis, mokslines žvalgas ir naratyvinius kontekstus, vadybinius ekonominius, sociopsichologinius, etinius ir kultūrinius požiūrius.

Monografijos autorius pateikė prasmingai atrinktus stebėjimus ir žvalgas, leidžiančius numatyti, kas įvyks, staigiai pagerėjus finansinei būklei. Jo siūloma išvada tarsi paprasta, bet gerai pagrįsta: laimėjimas malonus pats savaime, bet tvirtą gerovę sukuria tik tiems, kurie įgytą turtą panaudoja, visapusiškai suvokę savo asmenybę, galimybes ir siekius. Todėl visiems galvojančioms apie gerovę, valstybę ar asmeninį praturtėjimą verta įsidėmėti, kad bandymai sekti prestižiniais vartojimo pavyzdžiais gali sukelti ir nemalonių pasekmių. Verta įsidėmėti, kad

problemas sukelia ne laimėjimas, o jo panaudojimo būdai. Protingiausias kelias būtų laimėti ne tik pinigus, bet ir laimę. Tai reiškia laimėtus pinigus skirti savo kompetencijų ugdymui, pabandyti tapti labiau išmaniam ir gebančiam geriau valdyti savo gyvenimą. Geras pasirinkimas skirti jėgų ir lėšų stiprinti tarpasmeninius ryšius, priklausomybę nuo kitų, o drauge įtvirtinti savarankiškumą.

Be abejo, tai panašiau į „norų sąrašą“, tačiau tuo pačiu metu monografinis tyrimas piešia ir šiuolaikinės visuomenės portretą. Žmonės vienu metu sugeba ir labai gerai, ir labai prastai įsivaizduoti savo ateitį. Todėl yra paprastas, bet veiksmingas sprendimas – ją prognozuojant ir planuojant, pasinaudoti kitų patirtimi. Tuo loterijų laimėtojų patirtis naudinga mums visiems. Galime ją pasinaudoti ir gražias svajones apie laimėjimus, kurios vertingos pačios savaime, papildyti žiniomis, kaip kiti leidžia pinigus. Gal tai padės padaryti knygą „Laimėtojai“?

Galima pasidžiaugti autoriaus mokslinė sėkme ir vis brandesniu laimės ekonomikos koncepcijos generalizavimu – šį kartą per loterijų verslo analitikos prizmę. Knyga vertinga ne tik mokslininkams. Rekomenduojau perskaityti visiems, kurie trokšta patirti mokslinės minties žaisimą, suprasti šiuolaikinės visuomenės mentalinių struktūrų mechanizmus ir, be abejo, pasimėgauti įdomiomis istorijomis. Jei jums įdomu, kas gali slypėti žmogaus proto gelmėse, knyga tikrai paliks įspūdį. O perskaičius ją, norėsis akiračių plėsti dar ir dar. Tai, matyt, ir yra gero kūrinio galia. *Autorius yra Kazimiero Simonavičiaus universiteto profesorius*

MOKSLO PREMIJOS UŽSIENIO LIETUVIAMS

Už tarptautinio lygio mokslo laimėjimus ir bendradarbiavimą su Lietuva Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skyrė penkias premijas užsienio lietuviams. Iškilminga mokslo premijų teikimo ceremonija įvyko lapkričio 15 d. Vytauto Didžiojo universitete vykusio XVI pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo metu. Visi šių metų premijos laureatai savo akademinį kelią pradėjo Lietuvoje. Premijas įteikė švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius.

Lina Basel-Salmon – didžiausio Izraelio genetiko instituto vadovė

Vilniaus universiteto absolventė Lina Basel-Salmon (Vanagaitė), disertaciją apgynusi 1995 m., šiuo metu vadovauja didžiausiai Izraelio genetinių tyrimų įstaigai – Rafaelio Rekanati genetiko institutui. Jos vadovaujama mokslininkų grupė nustatė daugiau nei 20 genetinių ligas lemiančių sutrikimų. Profesorė aktyviai bendradarbiauja su Vilniaus universiteto ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto medicinos mokslininkais, svariai prisidedama prie jaunųjų genetikų ugdymo, Lietuvos žmonių sveikatos gerinimo.

Giedriui Subačiui premija skirta jau antrą kartą

Lietuvių rašytinės kalbos istorikas Giedrius Subačius, baigęs lituanistiką Vilniaus universitete, 1999 m. įgijęs habilituoto daktaro laipsnį, nuo 1994 m. dėsto JAV Ilinojaus universitete Čikagoje įkurtoje Lituanistikos studijų katedroje, 2001–2003 m. buvo Lietuvių kalbos instituto direktorius, yra tarptautinio mokslinio žurnalo „Archivum Lituanicum“ steigėjas ir vyriausiasis redaktorius. Profesorius pasižymi itin aktyvia veikla akademinėje lituanistų bendruomenėje ir užsienio lietuviams skirta premija apdovanojamas jau antrą kartą. Per pastarąjį dešimtmetį jis išleido dvi monografijas, kuriomis siekiama naujo mokslinio tikslo – nagrinėti sociolingvistinę lietuvių autorių rašybos reikšmę.

Dalia Staponkutė siūlo savitą požiūrį į valstybės būvį globaliame pasaulyje

Lietuvoje žinoma kaip rašytoja, nuo 1989 m. Kipre gyvenanti humanitarinių mokslų daktarė Dalia Staponkutė, disertaciją apgynusi 2010 m., šiuo metu dėsto literatūros vertimą Atėnų valstybiniame Kapodistrijo universitete Graikijoje. Jos vienas svarbiau-

sių nuopelnų lietuvių humanistikai – žinomo amerikiečių filosofo Alfonso Lingio sugrąžinimas Lietuvai per tarpdisciplininę kultūros medijavimo tyrimą, taikant vertimo teoriją ir kalbos vertimo metodą. Tyrimas buvo plačiai pristatytas tarptautinei akademinėi bendruomenei ir išplėtė A. Lingio filosofijos suvokimo ribas. Savo mokslinė, kūrybinė ir lituanistine veikla D. Staponkutė siūlo savitą požiūrį į mažų šalių būvį globalizacijoje ir skatina pagalvoti, ką galime apie save suprasti iš kitų kultūrų. Nuo 2014 m. D. Staponkutė turi savo skiltį Pasaulio lietuvių bendruomenės žurnale „Pasaulio lietuvis“, kur rašo apie emigracijos patirtis.

Rytis Prekeris – ląstelių vystymosi procesų tyrėjas

Vienas žymiausių pasaulyje ląstelių vystymosi procesų tyrėjų, vykstantis tarpinio (Flemingo) kūnelio susiformavimo ir vaidmens kancerogenezeje tyrimus, – Vilniaus universiteto absolventas Rytis Prekeris, daktaro laipsnį įgijęs 1997 m. JAV. Kolorado universiteto Denveryje (JAV) Medicinos mokyklos profesorius nuo 2018 m. kaip kvietinis profesorius taip pat dirba Lietuvos sveikatos mokslų universitete, kartu su šiuo universitetu vykdo bendruosius vėžio tyrimus, savo patirtį perduoda jauniems Lie-

tuvos mokslininkams, sudarydamas jiems sąlygas stažuotis savo laboratorijoje JAV, bendradarbiauja su Vilniaus universitetu. Produktyvus mokslininkas taip pat aktyviai dalyvauja Kolorado lietuvių bendruomenės veikloje.

Sandra Petraškaitė-Pabst tiria lietuvių emigrantų tapatybę

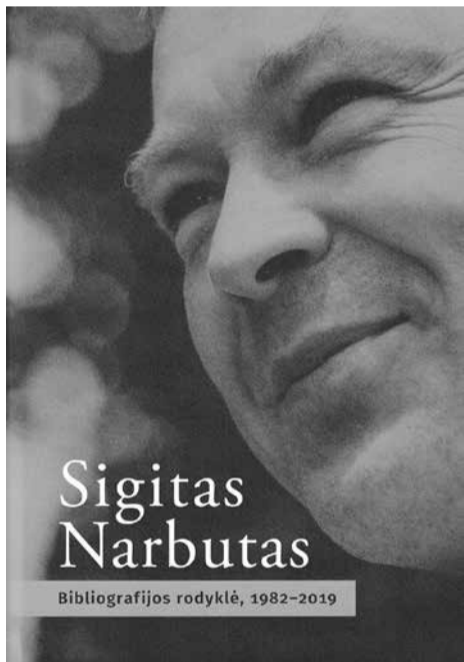
Vilniaus universitete studijavusi vokiečių kalbotyrą Sandra Petraškaitė-Pabst daktaro disertaciją apgynė Manheimo universitete. Joje tyrė žiniasklaidoje vartojamų metaforų ypatumus politinių permainų kontekste. 2006–2016 m. Vokietijos universitetuose dirbo germanistinės lingvistikos dėstytoja, analizavo kalbinius bei kultūrinius fenomenus vokiečių ir lietuvių kalbų lyginamuoju pagrindu, vykdė bendrus projektus su Lietuvos mokslo ir studijų institucijomis. Savo mokslinė ir šviečiamąja veikla propaguoja lietuviškos tapatybės išlaikymo ir perdavimo užsienyje Lietuvos svarbą. 2011 m. Štutgarte įkūrė lituanistinę mokyklėlę. Su Vokietijos lietuvių bendruomene dalijasi asmenine ir mokslinė patirtimi paremtomis teorijomis apie daugiakalbystės naudą asmenybės raidai. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimą*

Dr. Sigitas Narbuto jubiliejus

Loreta Glebavičiūtė

Lapkričio 5 d. LMA Vrublevskių biblioteka iškilmingai paminėjo bibliotekos direktoriaus, senosios raštijos tyrėjo, kultūros istoriko, vertėjo, bibliografo dr. Sigitas Narbuto 60-ies metų jubiliejų. Dešimtmetį vadovaudamas LMA Vrublevskių bibliotekai, S. Narbutas ją pavertė stipriu šiuolaikiniu mokslo ir kultūros židiniu.

Kultūros istorijos tyrinėtojas dr. Darius Kuolys taikliai pavadino Sigitą Narbutą kulkliu, bet ištikimu Lietuvos kultūros riteriu. Ką tik išleistoje knygoje „Sigitas Narbutas: bibliografijos rodyklė, 1982–2019“ jis apžvelgė jubilieato biografijos puslapius, kurie liudija, kad S. Narbutas yra plataus akiračio, patriotiška ir pilietiška asmenybė. Išugdytas tėvų – partizanų ryšininko, tremtinio Antano ir Eugenijos Narbutų – šeimoje, kurioje buvo vertinamos knygos ir branginama Lietuvos istorija. Studijavęs lituanistiką Vilniaus universitete, gilinęs į senųjų graikų ir romėnų

Sigitas Narbutas bibliografijos viršelis

kultūras, auklėtas stiprios senosios klasikinės filologijos dvasia. Dėl rezistencinės tėvo praities vienas gambiausių studentų negalėjo tęsti studijų doktorantūroje, dirbti akademinio darbo universitete.

Pirmojoje darbovietėje – Knygų rūmuose – tapo senųjų knygų bibliografu, knygų istoriku, lituanistinių atradimų autoriumi. SSRS prasidėjus „persitvarkymo“ sąjūdžiui, Sigitas Narbutas pradėjo dirbti Vilniaus universiteto Klasikinės filologijos katedroje, dėstė lotynų, graikų kalbas, Antikos kultū-

rą, apgynė daktaro disertaciją „Tradicija ir novatoriškumas Jono Radvano Radviliadoje“. Vėliau Lietuvių literatūros ir tautosakos institute tęsė senosios literatūros tyrimus, bendram darbui telkė lenkų, čekų, baltarusių, ukrainiečių, rusų kolegas. Jo mokslinių interesų sritis apima lotynų kalba kurtos raštijos istoriją Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) nuo Mindaugo laikų iki XVIII a.

Iš senųjų graikų ir lotynų kalbų Sigitas Narbutas išvertė Antikos autorių Aristofano, Cicerono, Europos ir LDK autorių Mikalojaus Husoviano, Jono Radvano, Simono Dilgerio ir kitų kūrinius. Itin reikšmingas yra 2015 m. paskelbtas Alberto Kojalavičiaus-Vijūko veikalas „Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas“ vertimas. Už nuopelnus Lietuvos mokslui ir kultūrai S. Narbutas pelnė įvairių apdovanojimų. 2017 m. jam įteikta Martyno Mažvydo premija už nuopelnus Lietuvos valstybės kalbai, raštijos istorijai ir knygos menui.

LMA Vrublevskių bibliotekos direktoriaus S. Narbuto jubiliejui skirtas renginys prasidėjo menine dalimi. Scenos ir estrados meno studijos „Žodžio judesys“ (vadovė – Vilija Niauronytė) atlikėjai lotyniškai ir lietuviškai skaitė ištraukas iš Jono Radvano „Radviliados“.

Gausiai susirinkusiems svečiams jubilieatas perskaitė pranešimą „XVI a. Lietuvos lotyniškoji poema kaip įsisavinta originaliosios kūrybinės raiškos erdvė“. XVI a. poezija LDK buvo kuriama įvairiomis kalbomis: lotynų, lenkų, vokiečių ir tik maža dalis – lietuvių kalba. Pranešėjas apžvelgė svarbiausias lotyniškas poetas, kurias sieja lietuviški motyvai – aukštinami Gediminaičiai bei Jogailaičiai, Jogaila, Vytautas, Žygimantas Senasis, aprašomos Lietuvos geografinės ir gamtinės perspektyvos. 1514 m. pirmą kartą pozityviai Lietuvos tema minima lenkų humanistų – Andriejaus Kšyckio (*Andrzej Krzycki*) ir Jono Dantyšeko (*Jan Dantyszek*) poemose.

Su Lietuva susijusi Eugenijos Ulčinaitės išversta ir šiemet išleista Adomo Šreterio (*Schröter*) poema „Giesmė apie Lietuvos upę Nemuną“ (1552). Pauliaus Oderborno „Himne apie seną ir garsią Glebavičių giminę“ (1583) gausu patriotinių Lietuvos akcentų: lietuvių kilmės iš romėnų legenda, valstybės kūrėjo Gedimino sostinės Vilniaus įkūrimas, minimi jo palikuonys Glebavičiai. Motiejaus Strijkovskio (*Strykowski*) „Kronika“ (1582) įamžino reikšmingiausius Lietuvos istorijos įvykius bei asmenybes ir tapo įkvėpimu kitiems rašytojams.

Bazilijaus Jackevičiaus (*Jackiewicz*) poema apie Livonijos karą „Panegirika“ (1580)

Jubilieatą sveikina LMA prezidentas akad. prof. habil. dr. Jūras Banys ir viceprezidentas akad. prof. habil. dr. Zenonas Dabkevičius

alsuoja lietuvišku patriotizmu: šlovina didįjį kunigaikštį Algirdą, Vytautą, Jogailą ir kitus karvedžius. Pranciškaus Gradausko 1582 m. Vilniuje išspausdintos poemos „Žygis prieš Maskvą“ pagrindą sudaro karaliaus Stepono karinės kampanijos epizodas.

Bene ryškiausias ir svarbiausias XVI a. LDK lotyniškosios poezijos kūrėjas – Jonas Radvanas. Ypač talentingi du jo kūriniai – poemos „Epitalamijas“ (1590) ir „Radviliada“ (1592). Pastarosios, pavadintos herojinio epu, siužeto pagrindą sudaro Mikalojaus Radvilos Rudojo gyvenimas ir pergalės Livonijos karo metais. Pranešėjas atkreipė dėmesį, kad iš visų XVI a. LDK literatūros kūrinių tegalima nurodyti tik du, kuriuose taip išaukštinta Lietuva. Tai M. Strijkovskio „Kronika“ ir J. Radvano „Radviliada“. Pastarojoje Lietuva apdainuojama, kaip valstybė, turinti savą praeitį, drąsius, garbingos kilmės vadovus. Iš šios valstybės gynėjų giminės iškilę karvedžiai kūrė tautos istoriją, savarankiškai veikiančią valstybę.

Jubilieatą sveikino daug garbių svečių: Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akad. Jūras Banys, LMA Vrublevskių bibliotekos mokslo tarybos pirmininkas akad. Zenonas Dabkevičius, Vilniaus universiteto bibliotekos generalinė direktorė Irena Krivienė, VU Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir leidybos tyrimų katedros profesorius Domas Kaunas, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų direktorius dr. Vydas Dolinskas, buvę kolegos iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, draugai, artimieji.

Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direk-

torė Vida Montvydaitė paskelbė, kad S. Narbutas už ilgametę švietėjišką veiklą yra apdovanojamas Garbės aukso ženklu. LMA Vrublevskių biblioteka Direktoriui įteikė staigmeną – specialiai jubiliejui parengtą ir ką tik išleistą knygą „Sigitas Narbutas: bibliografijos rodyklė, 1982–2019“ (sudarėtojos – Bronislava Kisielienė ir dr. Giedrė Miknienė). Leidinio pratarinėje aprašyti svarbiausi S. Narbuto darbai, visuomeninė veikla, jo indėlis į mokslą ir kultūrą. Darius Kuolys straipsnyje „Apie Sigitą Narbutą riterystę“ rašo: „Lietuvos kultūros istorijoje išliks ir svarbus pilietinis S. Narbuto žygis: kartu su kitais Lietuvos ir pasaulio mokslininkais jis stojo į kovą už Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos išsaugojimą ir šią kovą laimėjo. Nuo sunaikinimo išgelbėtai bibliotekai pats ėmėsi vadovauti, ilgainiui paversdamas ją stipriu šiuolaikiniu mokslo kultūros židiniu.“

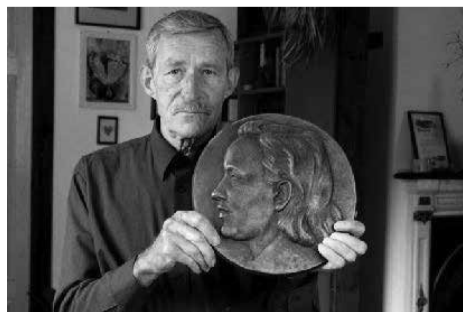
Prieš šventę jubilieatas prašė nenešti gėlių ar dovanų, o aukomis prisidėti prie prasmingo projekto – paminklo reformacijos ir lietuviškos raštijos pradininkams. Paminklas, kurio autorė yra žymi skulptorė Dalia Matulaitė, iškilis restauruojamame istoriniame Reformatų skvere Vilniuje. Šį projektą inicijavo ir vykdo Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugija. Iki šiol Lietuva neturėjo reformacijai ir jos raštijai skirto paminklo. Taip bus pagerbti Lietuvos didžiavyriai: Martynas Mažvydas, Abraomas Kulvietis, Stanislovas Rapalionis, Jonas Bretkūnas, Juodasis ir Rudasis Radvilos bei kitos asmenybės, suteikusios postūmį laisvai minčiai ir padovanojusios senajai lietuvių kalbai raštiją. ■

IN MEMORIAM

Jonas Žukas 1940–2019

Šių metų lapkričio 18 d. Lietuva neteko žymaus metalo skulptoriaus ir medalininko. Eidamas 80-uosius, mirė Jonas Žukas. Menininkas gimė 1940 m. Iš pradžių rinkosi muziko kelią, mokėsi Kauno Juozo Gruodžio muzikos technikume, studijavo Lietuvos konservatorijoje. Griežė altu Lietuvos filharmonijos simfoniniame orkestre, koncertavo ir su kameriniais kolektyvais.

Studijuodamas muziką ir grodamas orkestre, domėjosi kūrinių iš metalo, savarankiškai praktikuosi juvelyrikos srityje, įvaldė kalinėjimo, liejimo, filigrano, granuliacijos

Skulptorius Jonas Žukas su vienu iš paskutiniųjų savo kūrinių

technologijas, su savo metalo kūrinių pradėjo dalyvauti dailės parodose. Nuo 1972 m. iki gyvenimo pabaigos Jonas Žukas gyveno ir kūrė Mikieriuose (Anykščių r., Andrioniškio seniūnija). Nuo 1991 m. buvo Lietuvos dailininkų sąjungos medalininkų sekcijos narys, savo medalius eksponavo parodose, dalyvavo bienalėse ir trienalėse.

Ne vieną darbą J. Žukas skyrė ir Anykščiams. Čia buvo rengiamos ir jo kūrinių parodos. Vilniaus dailės akademijos Telšių dailės fakulteto dekanas prof. Petras Gintalas, komentuoamas J. Žuko kūrybą, sakė,

kad niekas daugiau Lietuvoje tokios kokybės kūrinių neįstengia padaryti. Sukūręs savitą technologiją, jis unikalia technika gamino medalius nuošaliame Mikierių kaime, Šimonių girios viduryje.

Velionis buvo 1918 m. vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signataro prof. Prano Dovydaičio anūkės, bibliotekininkės, menotyrininkės (Auksės – 1948–2012) vyras. Apie Jono Žuko darbus Anykščių menų centras ir Pasaulio anykštėnų bendrija dar 2017 m. išleido albumą „Metalas skulptorius Jonas Žukas“. ■

Alumnų draugija universitete, kurio jau nebėra

Donata Kulviecaitė, Antanas Kiveris

Nors tokio universiteto Lietuva jau nebeturi, tačiau dešimčių tūkstančių jo auklėtinių atmintyje jų Alma Mater tebėra gyva ir jokios „reformos“ iš ten jos neištrins. Šie – 2019-ieji – metai Alumnų draugijai nebuvo lengvi. Atsistatydino draugijos prezidentas, palikęs draugijai nemažą skolą. Teko rinkti naują draugijos valdybą. Naująja draugijos prezidente išrinkta prof. Irena Leliūgienė. Draugijai kartais priekaištaujama, kad ji ir toliau tęsia veiklą, nekeisdama pavadinimo. Tokiems atkertame, kad net 1940 m., kai neliko nepriklausomos Lietuvos, daugelyje demokratinėse valstybėse ir toliau veikė Lietuvos atstovybės. Buvusio Lietuvos edukologijos universiteto (LEU) atmintis, jo skleistos idėjos, atminimas apie iškilus LEU alumnus turi būti išlaikytas ir garsinamas.

Nuostabą kelia nebent tai, kad buvusio LEU mokslininkų net iki 2019 m. išleisti darbai jau priskiriami Vytauto Didžiojo universitetui. Taip ne tik sumenkinamas LEU mokslininkų indėlis į Lietuvos švietimo ir mokslo raidą, bet ir iškraipoma istorija. Nepaisant to, LEU alumnų draugija rengia diskusijas, protesto akcijas, koncertus, parodas ir stengiasi įamžinti iškilusių LEU mokslininkų atminimą. Net 38-iesiems buvusiems LEU dėstytojams ir kitiems alumnams, 2018–2019 m. iškeliausiems Anapilin, paskelbėme jiems skirtus nekrologus, dalyvavome atsisveikinimo su jais renginiuose.

Štai šių metų sausį surengėme koncertą, skirtą chorų ir ansamblių vadovės doc. Margaritos Gedvilaitės 90-osioms gimimo metinėms paminėti. Dainavo dar 1994 m. jos įkurto choro „Ave Musica“ vokalinis ansamblis, o buvusių Fizikos ir Matematikos fakultetų Freskų salėje buvo surengta docentės veiklos atminimo paroda. Ji veiks iki „Ave Musica“ 25-mečio jubiliejaus – gruodžio mėnesio.

Gegužės mėnesį surengėme koncertą,

Parodoje eksponuotos Leonardo da Vinčio darbų fotokopijos

skirtą šios menininkės, visų vadinamos Maestro, mirties metinėms paminėti. Malonu, kad šiuos renginius aplankė nemažai alumnų, jos šeimos nariai, auklėtiniai ir studijų kolegos. Birželio 14 d. Šv. Kotrynos bažnyčioje organizavome popietę, skirtą ištremtiems mokytojams ir dėstytojams atminti. Joje buvo perskaitytos šiandien jau žinomos ištremtųjų pedagogų pavardės, buvo surengtas tremtinių dainų koncertas. Ištremtųjų mokytojų sąrašai skelbiami Freskų salėje (Studentų g. 39).

Spalio 30 d. Freskų salėje buvo uždaryta paroda, skirta žymaus italų dailininko, mokslininko, išradėjo Leonardo da Vinčio 500-osioms mirties metinėms paminėti, veikusi nuo balandžio. Labai džiugu, kad per tą pusmetį parodą aplankė per 500 lankytojų, tarp kurių buvo ne tik vilniečių, bet ir mokytojų, su moksleiviais atvykusių net iš tolimiausių periferijos mokyklų: Akmenės, Zarasų, Dieveniškų ir kt. Tarp parodos lankytojų matėme ir Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto klausytojus, VDU Švietimo akademijos studentus ir dėstytojus. Štai parodą aplankiusi Dieveniškų Adomo Mickevičiaus gimnazijos moksleivė Emilija labai apsidžiaugė, kad galėjo susipažinti su pasaulinės reikšmės mokslininko ir dailininko kūrybine veikla. Gražiai apie parodą atsiliepė ir kitų mokyklų moksleiviai bei mokytojai. Kaip teigė moksleivis Tomas

iš Akmenės, jis net nusprendė susitaupyti lėšų, kad galėtų nuvykti į Italiją ir išsamiau susipažinti su genijaus darbų originalais.

Leonardo da Vinči kūrybinės veiklos fenomenas apima beveik visas medicinos, mechanikos, optikos ir technikos sritis, architektūrą ir vaizduojamąją dailę, filosofiją ir meno istoriją. Mokslinė genijaus veikla natsiejama nuo jo, kaip inžinieriaus, išradėjo, mąstytojo, skulptoriaus ir dailininko, veiklos. Jis pagrįstai užima išskirtinę vietą mokslo

da Vinčio fondas rėmė Vilniaus pedagoginiame universitete (vėliau – LEU) vykdytus įvairius projektus. 2001 m. universiteto Pedagogikos ir psichologijos fakulteto du dėstytojai ir vienas doktorantas pagal Leonardo da Vinčio programą buvo išvykę į užsienio stažuotę. Vėlesniais metais šis fondas parėmė bene 12 įvairių tarptautinių projektų, kuriuos kartu su užsienio partneriais vykdė šio universiteto mokslininkai ir studentai. 2005 m. universitete buvo atidaryta Leonardo da Vinčio auditorija. Jau minėtoje jubiliejinėje parodoje pateikta informacija (lentelės, tekstai, nuotraukos) apie minėtus projektus ir vardinės auditorijos atidarymą.

Parodoje buvo pristatytas ir įžymaus Lietuvos mokslininko, mechanikos istorijos tyrinėtojo, šio universiteto profesoriaus Liubomiro Kulvieco (1928–1995) mokslinės veiklos palikimas. Savo tyrimuose profesorius atskleidė svorio sąvokos problemišumą ne tik istoriniame kontekste, bet ir fizikine bei matematine prasmėmis. Reikia priminti, kad Leonardo da Vinčio idėjos taip pat buvo susietos su svorio įprasminimu jo sukonstruotuose prietaisuose. Parodoje buvo

Saksofonininkas Davidas Avertisijanas atlieka Leonardo Vinčio sonatą. Akompanuoja prof. Rita Aleknaitė-Bieliauskienė. Alumnės Ramutės Šainer nuotr.

istorijoje, kaip žymiausias Europos renesanso epochos mokslininkas. Tai viena iš plačiausiai žinomų istorinių asmenybių, kartu su Mikelandželiu bei Rafaeliu sudaranti renesanso menininkų trijulę. Jo kūrybos ir veiklos įvairiapusiškumas vėlesniuose mokslo ir meno tyrėjus tiesiog įpareigojo Leonardą da Vinčį įvardyti „renesanso žmogumi“. Įdomu, kad iš Milano laikotarpio išlikusios freskos „Paskutinė vakarienė“ analizės matyti, kad šioje freskoje ant stalo nutapyti duonos kepalėliai yra tiksliai išdėlioti pagal muzikinio rašto penklinę ir reiškia užslėpto muzikinio kūrinio melodiją.

Ilgą laiką – net 15 metų – Leonardo

pristatytos dvi L. Kulvieco darbų knygos: „Fizikos ir matematikos istorijos fragmentai“ (angl. *Fragments on History of Physics and Mathematics, 2017 m.*), dedikuota Oksfordo Corpus Christi koledžo 500-osioms metinėms paminėti, ir papildytas knygos variantas (2018 m.), skirtas Oksfordo Visų Sielų (angl. *All Souls*) koledžo įkūrėjams – karaliui Henry VI ir Henry Chichele paminėti.

Parodos atidarymą vainikavo Alumnų vokalinio ansamblio „Ave Musica“ (vadovė – profesorė Rita Aleknaitė-Bieliauskienė) padainuoti kūriniai bei Lietuvos muzikos ir teatro akademijos studento Davido Avertisijano (prof. Petro Vyšniausko saksofono klasė) retai atliekama Leonardo Vinčio – garsiojo mokslininko bendrapavardžio, gyvenusio 150 metų vėliau, nei kūrė įžymusis renesanso atstovas, sonata saksofonui, akompanuojant prof. R. Aleknaitėi-Bieliauskienei.

Parodos atidaryme ir koncerte apsilankė nemažai LEU alumnų draugijos narių. Atvyko ir šiame renginyje kalbėjo buvusio Vilniaus pedagoginio universiteto Fizikos fakultete 1979 m. nutapytos freskos autorius dailininkas Valerijus Zubriakovas. *Autoriai yra LEU alumnai: Donata Kulviecaitė – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos lektorė, prof. dr. Antanas Kiveris – LEU alumnų draugijos valdybos narys*

Saksofonistas Davidas Avertisijanas (LMTA prof. Petro Vyšniausko klasė) atlieka Leonardo Vinčio sonatą. Akompanuoja prof. Rita Aleknaitė-Bieliauskienė. ■

Freskų salėje „Ave Musica“ ansamblio dalyviai su freskos autoriumi Valerijumi Zubriakovu

JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ DARBAI

Lietuvos Respublikos Prezidento sveikinimas Klaipėdos universiteto atstovei

Lapkričio 26 d. Vilniuje, Lietuvos Respublikos Prezidentūroje, Jo Ekscencija Gitanas Nausėda apdovanojo geriausių 2018 metais Lietuvoje apgintų disertacijų autorius. Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos kasmet organizuojamame konkurse tarp nugalėtojų humanitarinių ir socialinių mokslų srityje ekspertai šiais metais pripažino Klaipėdos universitete apgintą dr. Indrės Žigeu disertaciją.

Prezidentas, kuris yra ir šio renginio globėjas, sveikindamas laureatus, pabrėžė vienijančią mokslo galią: „Simboliška, kad šandien apdovanojame laureatus, kilusius iš įvairių Lietuvos vietovių – sostinės, Aukštaitijos, Dzūkijos, Žemaitijos. Jūsų tyrimų kryptys taip pat įvairiapusės – vieni atveriate kelius ateičiai, kiti pagerbate praeitį ir išsaugote ją būsimoms kartoms. Tačiau nesvarbu, kokie skirtingi, iš kur kilę ar kokios mokslo srities atstovai būtumėte, visų bendras tikslas vienas – pažanga Lietuvai, jos regionams ir visuomenei.“

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda sveikina dr. Indrę Žigeu.
Roberto Dačkaus nuotr.

Indrė Žigeu bakalauro, magistro ir daktaro laipsnius įgijo studijuodama ir rengdama mokslinius darbus Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institute, kuriame šiuo metu dirba mokslo darbuotoja. Geriausių iš geriausiųjų vertinimo komisija paskelbė jos 2018 m. spalio 19 d. apgintą darbą „Stiklo dirbiniai ir jų naudojimo kultūra Klaipėdoje XVI–XIX a. Baltijos jūros regiono kontekste“ (mokslinis vadovas – doc. dr. Gintautas Zabiela).

Nuo 2006 m. rengiamame konkurse tai jau trečias kartas, kai pagrindinis apdovanojimas atitenka istorijos kryptyje apgintai disertacijai. Vienais iš geriausių darbų šiame konkurse prieš tai jau buvo paskelbti kiti du Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institute parengti disertaciniai veikalai: dr. Vasilijaus Safronovo (2011) ir dr. Vytauto Jokubausko (2013). Renkant geriausias 2016 m. disertacijas, konkurso nugalėtoju prieš dvejus buvo paskelbtas dr. Raimondos Nabažaitės darbas. *Klaipėdos universiteto informacija*

APIE MŪSŲ LAIKMETĮ

LAISVĖ

Rita Venskūnienė

*Paspringom Laisve, o manėm – bus saldu:
dainas dainuosim – posmus deklamuosim
prie padengtų stalų.*

*O ji sprangi, kieta,
kaip motinos kepta ruginė duona,
be pagardų, languoton skeptaitėn įrišta,
atšokusia pluta,
su kryžiaus ženklų – man... kelionėn.*

*Tas kryžius gan sunkus,
toks, kaip per Kristaus kančią,
nuspaudė jis silpnus pečius.
Paimkit jį, nukelkit nuo manęs,
palikit tik rožančių.*

*Te kryžių neša jau kiti, o man pakaks,
kol kas...*

*Vienybės šaukėmės ant pilkapių sustoję,
bet dainos greitai liovėsi.
Lyg bijom, kaltai dairomės,
kaip sučiuptas vagis šventoriuj.*

*Deserto laukiam, juk kažkas žadėjo!
Įeikit, padavėjau! Šykšti tylą aplinkui,
nėra nei stalo, nei svečių,
o toj tyloj aš vienas savo laisvę laistau –
suskilusiais delnais iš upės šaltą vandenį
semiu.*

*Žmonių neliko, sakot, išbėgiojo?
Palikom – mes... Juk mes Tauta ar kas?
Nėra jau mano lauko ir savų artojų,*

*O liko kas? Dangus taip mylimos Tėvynės,
kapai tėvų ir antkapiai dar stovi,
to neatims jau niekas iš manęs.*

*Anų laikų šviesuoliai pasakytų:
„Pirmyn į kovą, kelkit, kilkit drąsiai!“
Nustebę trypiam vienoj vietoj,
bet tai prieš ką kovot? Nejaugi prieš savus?*

*Man eit prieš srovę nesinori.
įkaitę rankos kaip degančią žariją Laisvę
mėto,
ji skaudžiai degina, turiu aš ją,
tik... nežinau, kur dėt.*

UŽUOJAUTA

Mirus šauliui, Lietuvos šaulių sąjungos nariui nuo 1938 m., Lietuvos vietinės rinktinės kariui, politiniam kaliniui, tremtiniui Steponui Taškui (1920–2019), sunkią netekties valandą reiškiamame nuoširdžią užuojautą artimiesiems ir bendražygiams. Tegul Stepono patriotiškumo, tautiškumo idėjos ir darbai visada išlieka mūsų atmintyje.

Steponas Taškus gimė 1920 m. Kaune. Tačiau jo vaikystė prabėgo Akmenėje, Žemaitijoje. Kai Steponui ėjo septinti metai, mirė jo mama, o sulaukęs 16 metų, tapo visišku našlaičiu, nes mirė ir tėvas. Steponą prigludė tėvo brolis, prie Akmenės turėjęs ūkį. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, Steponas Taškus sovietinių okupantų areštuotas už dalyvavimą Lietuvos šaulių sąjungoje bei Lietuvos Vietinėje rinktinėje ir nuteistas 10 metų kalėjimo bei 5 metus tremties. Paskutinius gyvenimo metus gyveno Kauno raj. Garliavoje.

Prisiminkime šaulius veteranus, kurie nesulaužė šaulio priesaikos! Garbė jiems! *Lietuvos Sąjūdžio Kauno taryba ir Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslo Lietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslo Lietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslo Lietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.